БЕЛАРУСКАЯ МАЛАДЗЁЖНАЯ ГАЗЕТА

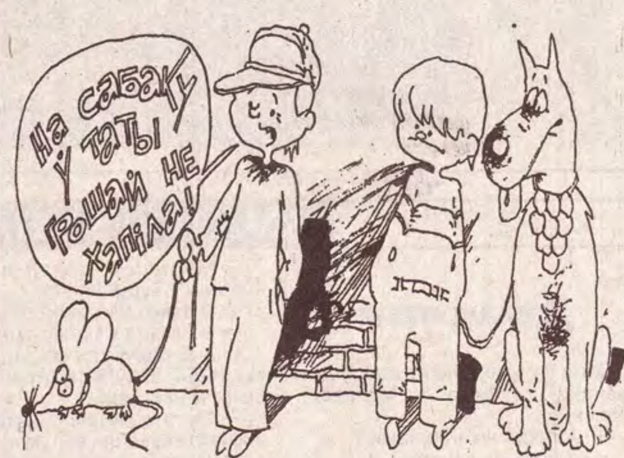
ЧЫРВОНАЯ ЧЗ ЗМЕНА

29 верасня 1994 г.
Чацвер
№ 105(13822)
Кошт у розніцу 10 рублёў
Выдаецца з 1921 года

У НУМАРЫ:

Малюе Віктар ДУБОВІК

Хадзіць у паходы, лазіць па гарах, валяцца пад промнямі спякотнага сонца на беразе мора — любімы адпачынак кожнага з нас.

Фота Сяргея БРУШКО.

Кур'ер "ЧЗ"

Бой халеры

Кабінет Міністраў вырашыў прыняць падстраховачныя меры ў сувязі з распаўсюджаннем у рэспубліцы халеры. Чакаецца падпісанне пастановы Кабінета Міністраў, сутнасць якой зводзіцца да забароны турыстычных паездак у асобныя рэгіёны былога Саюза, а таксама некаторыя краіны далёкага замежжа.

Як растлумачыў віцэ-прэм'ер Віктар Ганчар, размова ідзе аб Нікалаеўскай вобласці Украіны, Рэспубліцы Дагестан, Турцыі. Што датычыць іншых турпаездак, то прадугледжваецца шэраг жорсткіх мер, у адпаведнасці з якімі кіраўнікі турыстычных фірм нясуць персанальную адказнасць за гарантаванне бяспечных умоў пражывання турыстаў, уключаючы поўнае пакрыццё магчымага ўрону і заключэння дагавораў страхавання.

Змрочная будучыня

Агульны стан няўпэўненасці ў заўтрашнім дні негатыўна адбіваецца і на падрастаючым пакаленні. Як паказала апытанне, праведзенае сацыялагічнай групай педінстытута, 44 працэнты брэсцкіх падлеткаў не бачаць сябе карыснымі грамадству.

Яшчэ 90 працэнтаў тых, хто адказаў на пытанні анкеты, адчуваюць страх у навакольным свеце, а 60 працэнтаў — не ўпэўнены ў сваёй будучыні. Такая сітуацыя не можа не трывожыць, таму што хутка гэтым маладым людзям прыйдзецца ўступаць у самастойнае жыццё, калі трэба будзе браць адказнасць не толькі за сябе, але і за лёс дзяржавы.

Школы для беларускіх літоўцаў

У навучальныя ўстановы не толькі Літвы, але і Беларусі могуць паступаць выпускнікі няпоўнай сярэдняй школы з прыгранічнай вёскі Пеляса Воранаўскага раёна, дзе кампактна пражывае літоўскае насельніцтва, а выкладанне вядзецца на літоўскай мове.

З новага навучальнага года колькасць вучняў тут павялічылася ў паўтара раза. Такая магчымасць з'явілася дзякуючы інтэрнату, які адкрыўся для дзяцей з аддаленых вёсак. Пабудаваны ён на сродкі з літоўскага бюджэту. За кошт іх узведзены таксама школьны будынак і кватэры для настаўнікаў. А вось у вёсках Рымдзюны і Гярвяты Астравецкага раёна школы, дзе выкладанне для літоўскіх дзяцей таксама вядзецца на іх роднай мове, утрымліваюцца на сродкі мясцовага бюджэту. Дарэчы, ва ўсіх трох школах вывучаюць яшчэ беларускую і замежную мовы.

БЕЛІНФАРМ.

Наша прэса вымагае экспертызы

Місія ААН ЮНЕСКО днямі пачала працаваць у Мінску. У двухтыднёвы тэрмін міжнароднымі экспертамі Гербертам Прайсам з Вялікабрытаніі і Бернардам Бегуінам са Швейцарыі, будзе праведзены аналіз становішча ў нацыянальных сродках масавай інфармацыі, будуць даследаваны пытанні іх свабоды і аператыўнасці, а таксама выпрацаваны шляхі паляпшэння іх дзейнасці. Вынікам даследавання павінна з'явіцца выданне, у якім будзе падрабязна расказана аб стане спраў у СМІ Беларусі.

Даследаванне праводзіцца па просьбе выказанай дэлегацыяй Беларусі на адным з форумаў ЮНЕСКО. За час свайго знаходжання ў Мінску міжнародныя эксперты плануюць сустрэцца з кіраўнікамі прэс-цэнтраў, выдавецтва "Беларускі Дом друку" і Рэспубліканскага прадпрыемства "Белдрук", рэдактарамі дзяржаўных і недзяржаўных перыядычных выданняў, супрацоўнікамі радыёстанцыі "Беларуская маладзёжная", дырэктарамі інфармацыйных агенцтваў рэспублікі і рэгіянальных недзяржаўных тэлекампаній, прафесарска-выкладчыцкім калектывам факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага універсітэта.

Святлана КУЛІКОВА.

Няма таго, што раньш было...

Прыкметна знізіўся за апошні час грузаабарот Беларускай чыгункі. Калі ў верасні мінулага года яна перавозіла 188 тысяч тон у суткі, то сёлета — толькі 152 тысячы.

Гэтыя лічбы пададуцца яшчэ больш сумнымі, калі ўспомніць, што ў лепшыя часы сутачны грузаабарот нашай чыгункі складаў каля 300 тысяч тон.

(УЛ.ІНФ.)

Плугамі па "Дружбе"

У калгасе "Кастрычнік" Сенненскага раёна Віцебскай вобласці адбыўся незвычайны выпадак. У час ворыва зачапілі плугамі трубу нафтаправода "Дружба", якая праходзіць па тэрыторыі Сенненскага і Талачынскага раёнаў. Неадкладна было паведамлена на бліжэйшую нафтаперапрацоўчую станцыю.

Пры абследаванні выяўлена, што нафтаправод у многіх месцах праходзіць недалёка ад паверхні зямлі. Пагроза пашкоджання рэальная. Між тым, побач населеныя пункты, азёры. Недалёка да бяды. Але адказныя арганізацыі нешта не спяшаюцца заглыбляць нафтаправод. Як кажуць, пакуль гром не грымне, мужык не перахрысціцца.

Уладзімір МІХНО.

Для тых, хто не баіцца мазалёў

Невялікі сёння выбар прафесій на вёсцы. Але таму, хто не баіцца мазаля, беспрацоўе не пагражае. Першым у калгасе "Чырвоны дазор" Лельчыцкага раёна гэта пацвердзіў Міхаіл Каўбеня, стаўшы даяром. Шэсць гадоў прапрацаваў ужо на ферме, цяпер ні ў чым не ўступае жанчынам.

Летась тут узялі па групе кароў яшчэ двое мужчын, якія штодня ад адной рагулі надойваюць малака не менш, чым вопытныя даяркі.

Алесь ЛАРЫЁНАЎ.

Рэкорд у выцвярэзніку

Паўтары тысячы маладзечанцаў "наведалі" сёлета мясцовы медвыцвярэзнік.

Рэкорд паставіў нехта Р., які правёў у гэтай установе 28 начэй.

Мікола КАПЫЛОВІЧ.

Курсы валют на 28 верасня:

	Даляр ЗША		Ням. марка	
	Скупка	Продаж	Скупка	Продаж
"Комплекс"	4250	4390	2720	2825
"Прыор"	4320	4400	2780	2840
"Дукат"	4200	4350	2700	2800

ВЕСТКІ З ПАРЛАМЕНТА

Што дзень наступны нам рыхтуе?

☐ Вольга ШАЎКО, "ЧЗ"

У аўторак пачала работу шаснаццатая сесія Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.

Амаль паўтара дня парламент зацвярджаў парадак дня сесіі. У ходзе гэтых дэбатаў адчувалася, што адносіны паміж прэзідэнтам і дэпутатамі наўрад ці можна назваць цёплымі. Апошнія раз-пораз успрымалі выказванні старшыні дзяржавы як замах на паўнамоцтвы заканадаўчай улады, а таму без асаблівых сімпатый адносіліся да прэзідэнцкіх прапаноў. Вярхоўны Савет, напрыклад, не падтрымаў некаторых "людзей прэзідэнта" пры галасаванні за склад сакратарыята сесіі. Парламент не даў згоды і на выключэнне з парадку дня асобных пытанняў, на якім настойваў прэзідэнт. Між іншым, і самім дэпутатам не ўдалося ўнесці на разгляд сесіі шэраг дадатковых прапаноў. У тым ліку праект Закона аб прэзідэнце, пытанне аб мінімальнай заработнай плаце.

Думаецца, што прэзідэнт страціць пэўны ўплыў на парламенцкую аўдыторыю і ў выніку таго, што шэраг дэпутатаў вымушаны былі скласці свае паўнамоцтвы, таму што зараз перайшлі працаваць у прэзідэнцкія структуры. А менавіта сярод гэтых людзей у А.Лукашэнкі было нямала прыхільнікаў у Авальнай зале.

Асноўным пытаннем сесіі, як мяркуецца, стане пытанне рэфармавання эканомікі. Праграму ж неадкладных мер у гэтым напрамку дэпутаты не змаглі атрымаць загадзя, і цяпер ім запатрабуецца некалькі дзён, каб вывучыць дакумент.

Чаго можна чакаць ад бягучай сесіі? На вырашэнне якіх праблем даводзіцца разлічваць грамадству? З гэтых пытанняў пачалася наша кароткая размова са старшынёй Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Уладзімірам Ганчарыкам.

— Калі гаварыць шчыра, то ад гэтага Вярхоўнага Савета я чакаў бы толькі аднаго: прыняць Закон аб выбарах дэпутатаў Вярхоўнага Савета, прызначыць іх дату і на тым скласці свае паўнамоцтвы.

Што тычыць сітуацыі ў грамадстве, то трэба вельмі сур'ёзна абмеркаваць праграму неадкладных мер па выхаду рэспублікі з крызісу, якую вылучыў прэзідэнт.

Федэрацыя прафсаюзаў удзельнічала ў распрацоўцы гэтага дакумента. Аднак я адмовіўся падпісваць праграму ў тым выглядзе, які яна мае. Я падпісаў яе выключна з заўвагамі. У чым яны заключаюцца?

Праграма вельмі жорсткая па параметрах і, галоўнае, у ёй адсутнічаюць паказчыкі ўзроўню жыцця. Не вытрымліваецца асноўная мэта — не дапусціць зніжэння ўзроўню жыцця насельніцтва, на чым настойвалі прафсаюзы ды і пацвярджаў сам прэзідэнт. Але зноў робіцца спроба вырашыць праблемы эканомікі за кошт зніжэння жыццёвага ўзроўню людзей. Такі падыход беспадстаўны, бо дзяржавы, якія нас акружаюць, выглядаюць значна лепей пры тым жа складзе вытворчасці, што і ў нас.

Па-другое, мы канцэптуальна не згодныя з тым, што зноў ідзе размова аб падтрымцы толькі маламаёмных слаёў насельніцтва. Аднак сёння сярэдняя заработная плата параўнялася з мінімальным спажывецкім бюджэтам. Відавочна, што падтрымліваць трэба ўсіх. І вырашыць праблему толькі за кошт падатку на высокааплатных не ўдасца. Значыць, трэба ставіць пытанне ўвогуле аб аплаце працы. Адсюль патрабаванне Федэрацыі прафсаюзаў аб павышэнні мінімальнай заработнай платы, стаўкі першага разраду і натуральнай увязкі іх з вынікамі вытворчасці.

Па-трэцяе, на наш погляд, спроба падагнаць зніжэнне інфляцыі з 50 працэнтаў у жніўні да 10 працэнтаў у студзені, а да канца 1995 года да 1—2 працэнтаў прывядзе да наступнага: стагнацыя вытворчасці, спыненне работы прадпрыемстваў, масавае беспрацоўе, і, зноў-такі, зніжэнне ўзроўню жыцця людзей. Чаму? Таму што мяркуецца выкарыстаць чыста манітарысцкі, арыфметычны падыход. Маўляў, мы не будзем выдаваць крэдыты, падтрымліваць вытворчасць: няхай выплывае як можа.

На мой погляд, праграма павінна быць больш рэалістычнай, утрымліваць механізм рэалізацыі. Вельмі правільныя палажэнні, якія падтрымліваем і мы, існуюць проста як палажэнні. Скажам, у праграме вельмі дакладна распісана, калі і на колькі будуць павышаны тарыфы на камунальныя паслугі, цэны на прадукты і г.д., але зусім адсутнічаюць звесткі аб тым, як жа адэкватна будзе расці зарплата. Я лічу, што праграма патрабуе дапрацоўкі, і Вярхоўны Савет мог бы сказаць сваё слова ў гэтым плане.

Мы не супраць таго, каб цэны адлюстроўвалі не безгаспадарчыя, а рэальныя выдаткі вытворчасці. Аднак давайце будзем ставіць пытанне і аб рэальных выдатках рабочай сілы. А гэта зноў-такі мінімальны спажывецкі бюджэт. Людзі павінны зарабляць, значыць трэба ўсім кампенсаваць выдаткі.

— Як зараз складаюцца ўзаемаадносіны Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі з новымі ўладамі?

— Я думаю, што нашы адносіны перайшлі на больш дзелавую аснову. Мы былі запрошаны ў распрацоўку эканамічнай праграмы, даволі актыўна ўдзельнічалі ў пасяджэннях Савета Бяспекі, шэрагу прэзідэнцкіх нарад. Там мы таксама выказвалі свой пункт гледжання. Часткова нашы прапановы ўлічаны пры разглядзе пытанняў аб падатках, развіццю прадпрымальніцтва.

Увогуле хацелася б перавесці ўзаемаадносіны з органамі ўлады, прадпрымальніцкімі структурамі на прававую аснову, на аснову сацыяльнага партнёрства.

На жаль, сёння пагаджальны савет па працы і сацыяльных пытаннях не дзейнічае, бо створаны новы ўрад і ў ім новыя людзі. Мы ўнеслі прапанову, каб разам з новым складам Кабінета Міністраў пачаць падрыхтоўку генеральнага пагаднення паміж прафсаюзамі, урадам, прадпрымальніцкімі структурамі. Развіццё такіх адносін, пошук кампрамісаў зараз вельмі неабходныя.

Фота Сяргея БРУШКО.

ДЗЕВЯТАЕ НЕБА

Дзяжурныя па выпуску
перакладчык
Людміла КАХАВЕЦ,
рэдактар
Наталля ВАЛАКІДА.

"Уорлднэт"

НАС ПАКУЛЬ НЕ ЗАПРАШАЮЦЬ

Германія і Францыя выступаюць за ўваходжанне ўсходнееўрапейскіх дзяржаў у Еўрапейскі саюз.

Урады гэтых дзяржаў заявілі аб неабходнасці ўстанаўлення эканамічных і палітычных кантактаў з усходнееўрапейскімі дзяржавамі, такімі як Польшча, Венгрыя, Чэхія, Славакія, Балгарыя і Румынія.

НАТО ПАПЯРЭДЖВАЕ

Абвастраецца абстаноўка ў Босніі.

На мінулым тыдні ваенныя групы сербаў напалі на французскі ваенны эскорт, які, у сваю чаргу, адказаў паветранай атакай супраць сербскіх танкаў. Загінуў адзін французскі салдат. Камандаванне НАТО заявіла, што яго войскі і ў далейшым, не маюць намеру бяздзейнічаць у выпадку ўзброеных нападаў сербаў.

"Еўраньюс"

БЯСЧЫНСТВЫ НАЦЫСТАЎ

У нямецкім горадзе Брандэнбург група нацыстаў напала на жыхароў Нігерыі.

6 чалавек былі пакалечаны і кінуты пад поезд, і толькі аднаму з іх удалося выратавацца. 5 дзён пацярпеўшы знаходзіўся у каматозным стане. Да гэтага часу яго жыццё пад пагрозай.

АЭС ЗАСЦЕРАГЛІ АД НЕБЯСПЕКІ. ПАКУЛЬ ДАГАВОРАМ

24 дзяржавы падпісалі ў Вене дагавор аб бяспечным выкарыстанні атамных станцый.

Краіны, якія падпісалі дагавор, абавязаліся выконваць усе правілы бяспекі на АЭС, а таксама выкарыстоўваць свае фінансавыя зберажэнні для ліквідацыі розных непаладак на атамных станцыях.

ТРАНЗІТ МІЖВОЛІ

33 в'етнамскія бежанцы былі дастаўлены на радзіму з Ганконга.

"Суперчэннэл"

Гэта першы транспартны перавоз бежанцаў дамоў пасля 6-месячнай антыв'етнамскай палітыкі Ганконга, праводзімай у адносінах да бежанцаў. Два в'етнамцы выказалі пратэст супраць свайго насільнага вяртання на радзіму.

А НАФТА ЦЯЧЭ ...

8 еўрапейскіх арганізацый выдзелілі Азербайджану 10 мільярдаў марак для здабычы нафты з Каспійскага мора.

На гэтыя грошы ўжо здабыта 5 мільёнаў тон нафты. Азербайджан разлічвае атрымаць ад еўрапейскіх краін яшчэ 50 мільярдаў марак. Расія крытыкуе "манапольную" нафтавую палітыку Азербайджана, таму што лічыць, што каспійская нафта неабходная для ўсіх дзяржаў, якія размешчаны вакол Каспійскага мора.

"TV-5"

ЕЎРОПА БАГАТАЯ ДУХОЎНА

Кароль Бельгіі Альберт II наведаў Іспанію.

У час сустрэчы з іспанскім урадам ён выказаў неспакой у сувязі з ростам нацыяналізму ў краінах Еўропы. Вялікая ўвага ў час гутаркі была ўдзелена таксама культурнаму развіццю гэтых краін. Кароль Бельгіі лічыць, што разнастайнасць культур — багацце Еўропы.

(Працяг на 3-й стар.).

ПАВЕДАМЛЕННІ, АТРЫМАНЫЯ ПА КАНАЛАХ СПАДАРОЖНІКАВАЙ СУВЯЗІ "ЧЫРВОНАЙ ЗМЕНЫ"

БІЗНЕС-КЛАС

ДОБРЫЯ МЭТЫ МАЛОЙ ПРЫВАТЫЗАЦЫІ

Важкім укладам у вырашэнне сацыяльных праблем жыхароў Брэста сталі традыцыйныя аўкцыёны па продажы аб'ектаў гарадской і абласной камунальнай уласнасці. Так, дзякуючы выручцы толькі са жнівеньскіх таргоў, якая склала да дэнамінацыі звыш сямі мільярдаў рублёў, з'явіліся сродкі для фінансавання будаўніцтва гарадской бальніцы і 84-кватэрнага жылога дома, а таксама для добраўпарадкавання і рэканструкцыі вуліц, жылля, гарадской лазні, цэнтральнага цеплавога пункта, водазабораў. Акрамя таго, два мільярды былі прытрыманы для задавальнення патрэб аховы здароўя, адукацыі, транспарту і іншых сацыяльных сфер.

Дадатковую грашовую дапамогу для вырашэння аналагічных праблем горада прынёс і вераснёўскі аўкцыён, які павялічыў бюджэт Брэста на 946 мільёнаў рублёў. На гэты раз да продажу былі прапанаваны восем магазінаў, адно кафэ, эксперыментальная фоталабараторыя, склад, аснашчаны халадзільным абсталяваннем, і пустуючае памяшканне былога кніжнага магазіна. Самым жаданым лотам для ўдзельнікаў аўкцыёна стаў магазін "Чайка", які гандлюе трыкатажнымі вырабамі. У выніку стартавая цана гэтага аб'екта ўзрасла амаль у 145 разоў і склала 600 мільёнаў рублёў. Цікава, што магазін "Культтавары" змог выкупіць сам працоўны калектыў. Усяго ж было прададзена сем лотаў.

Чарговы аўкцыён намечана правесці ў другой палове кастрычніка.

БЕЛІНФАРМ.

ПРАДПРЫМАЛЬНІКІ "БАЧАЦЬ" СВЯТЛО Ў ТУНЕЛІ

Канцэпцыя выхаду з цяперашняга эканамічнага крызісу, выпрацаваная ў "нетрах" Саюза прадпрымальнікаў Беларусі, абмяркоўвалася 22 верасня ў Магілёве. Месца правядзення дыскусіі выбрана з тым разлікам, каб пазнаёміць яе ўдзельнікаў з вопытам работы магілёўскіх прадпрыемстваў па пераадоленню крызісных тэндэнцый.

Пры абмеркаванні канцэпцыі значная частка часу ўдзелена аналізу крызісных з'яў у эканоміцы і іх прычын, прагназіраванню вынікаў ваўчарнай прыватызацыі і акцыяніравання, выпрацоўцы механізмаў скарачэння дэфіцыту дзяржбюджэту, стабілізацыі нацыянальнай валюты і пераадолення інфляцыйных працэсаў. Абмеркаванне не абышлося таксама без практычных парад па выхаду з крызісу ў рамках прадпрыемства, горада, раёна, вобласці.

БЕЛІНФАРМ.

ФОНД – ПРЫВАТНАМУ СЕКТАРУ

Днямі Мінск наведаў выканаўчы дырэктар прадпрымальніцкага фонду заходніх новых незалежных дзяржаў Скот Карлсан. Ён меў гутаркі з віцэ-прэм'ерам М.Мясніковічам, старшынейпраўлення Нацбанка С.Багданкевічам і прадстаўнікамі Саюза прадпрымальнікаў Беларусі.

У час візіту прэзідэнта ЗША ў Беларусь і на Украіну ў студзені 1994 года адміністрацыя выказала свой намер стварыць прадпрымальніцкі фонд заходніх ННД для садзейнічання прыватнаму сектару ў Беларусі, Малдове і на Украіне. Капітал фонду складзе 150 мільёнаў даляраў ЗША. Гэта замежныя асігнаванні для аказання дапамогі ў наступныя 3—4 гады. З мэтай прыцягнення дадатковых рэзерваў для развіцця прыватнага сектара ў Беларусі, Малдове і на Украіне будзе заахвочвацца выкарыстанне фондам урадавых сродкаў ЗША. Аналагічныя фонды ўжо існуюць у Расіі, Польшчы, Венгрыі, Чэхіі, Славакіі і Балгарыі.

Ларыса КЛЮЧНІКАВА.

УНІВЕРСІТЭЦКАЯ КАФЕДРА

Творчасць наканавана лёсам

□ Алег СЛУКА, доктар гістарычных навук, прафесар, дэкан факультэта журналістыкі.

1 лістапада 1994 г. спаўняецца 50 год факультэту журналістыкі Беларускага дзяржаўнага універсітэта. Больш як чатыры тысячы яго выпускнікоў — публіцысты, пісьменнікі, вучоныя, кінематаграфісты, дзяржаўныя дзеячы — з'яўляюцца творцамі цудоўнай беларускай культуры, занатоўваюць летапіс беларускага народа.

Хто будзе чытаць гэты роздум, абавязкова апячэ сваё сэрца ўспамінам пра незабыўны і непаўторны студэнцкі век. Мудрэц зазначыў: юнацтва не старэе. А вось студэнцтва заўсёды маладое. Яму толькі пяць гадоў. Назаўсёды! Але якіх крылатых пяць гадоў! Яны не толькі падымаюць на крыло жыцця і спеляць талент. Шчырасцю засвеціцца душа, каханнем напоўніцца сэрца і мара вытанчыцца ў мудрасці пазнання.

Ці не гэта адчуванне свабоднага палёту ў прасторы і часе не зямным прыцяжэннем, а касмічнай вышэйшай сілай вядзе ў светлыя юнацкія душы?

Ці не самая прымальная для ўсіх рэлігій малітва Богу Навукі аб'ядноўвае студэнцтва ў святое брацтва? У гэтых сакраментальных пытаннях заключаецца і таінства адказаў: універсітэты створаны для ачышчэння душы чалавека і апераджальнага росту культуры. Нездарма гісторыя іх узнікнення губляецца ў слаба праглядаемай даўніне, але з'яўляецца такім асляпляльным адкрыццём, што моц іх у грамадстве ўсталявана назаўсёды. Вечнае студэнцтва і вечны універсітэт. Як не гараць рукапісы, так не рушыцца ніколі Храм Навукі!

Выстаяў у страшэнным полымі Другой сусветнай вайны і Беларускі дзяржаўны універсітэт — жамчужына вялікай славянскай культуры. БДУ — адзін з нямногіх універсітэтаў Еўропы і свету, які вытрымаў разам са сваім народам спусташальны набег фашысцкай інквізіцыі.

Універсітэт ні на дзень не спыніў сваёй дзейнасці. У чорную ноч фашысцкай акупацыі вучыў моладзь у братняй Маскве для працы пасля вайны. І амаль разам з вызваленчымі войскамі вярнуўся на свабодную родную зямлю. Вось і адмета часу: памірай, а жыта сей! Войны канчаюцца заўсёды мірам, а універсітэт пастаянна глядзіць у будучыню. Ён прыцягвае да сябе моладзь узвышэннем над сучаснасцю і магчымасцю наблізіць будучае.

Таму ў пасляваенныя гады універсітэт яшчэ вальней расправіў моц сваіх крылаў, вышэй узняў каштоўнасць нацыянальнай культуры і далёка па свеце разнёс славу беларускага народа. У ім узніклі новыя факультэты, кафедры, спецыяльнасці, неабходныя для ўладкавання мірнага жыцця на беларускай зямлі.

Час нібыта запатрабаваў гістарычнай справаздачы ў беларускага народа, які на працягу прайшоўшага тысячагоддзя адпускаў грахі Еўропы і Азіі, з'яўляўся нейкім своеасаблівым усяленскім чысцілішчам, дзе заваёўнікі-варвары гублялі зло ў шматлікіх крывавых пасевах.

Такім чынам, сама рэчаіснасць стварыла ўмовы для вылучэння публіцыстаў, летапісцаў новай гісторыі. Так узнік факультэт журналістыкі. Ён нібы вырас з вайны. У гэтым яго незвычайнасць. Творчы па характару, узнёслы думкай, лірычны паэзіяй, рэвалюцыйны па сутнасці стваральнай працы людзей і ваенны па складу першых студэнтаў.

Цудоўныя гэта былі людзі! Салдатамі адбыўшыя вайну. За партай на журфаку сядзелі Герой Савецкага Саюза, юнакі і дзяўчаты, прайшоўшыя ўсе жахі фашысцкай акупацыі, партызаны, падпольшчыкі. Гэта людзі асобага беларускага складу. Студэнты былі моцныя верай, свядомасцю, маральнасцю. Гэта выслабаніла іх талент, дало моцны імпульс для яго развіцця.

Невыпадкова першыя студэнты факультэта журналістыкі цяпер вядомыя вучоныя, пісьменнікі, публіцысты, грамадскія і дзяржаўныя дзеячы. Іх імёны ўваходзяць у светлую крыніцу інтэлекту нашай нацыі. Яны ўтварылі спецыфічны дух адначасова і акадэмізму, і творчасці, і дэмакратызму, што стала арганічнай часткай вучобы і выхавання творчых людзей на факультэце. Не для ганаровага іканастаса, а як вынік уплыву факультэта на працэс развіцця Беларускай дзяржавы, скажам, што яго студэнтамі былі старшыня ўрада рэспублікі, рэктар БДУ, многія міністры.

Сутнасць гэтай з'явы ў тым, што на факультэце моцная філасофская, сацыяльна-палітычная, агульнаадукацыйная і прафесійная падрыхтоўка, якая пасля заканчэння універсітэта давала магчымасць выпускнікам прымяняць свае веды з найбольшым эфектам у розных галінах грамадскай дзейнасці. Гэта яшчэ раз пацвердзіла творчы, грамадскі характар дзейнасці і навучання на факультэце, паставіла яго ў шэраг важнейшых дзяржаўных інстытутаў. Беларуская журналістыка, як элемент кіравання, такім чынам, пранікала ва ўсе сферы эканамічнага, палітычнага і культурнага жыцця.

Так паступова, адразу праз пяць год, а потым штогод, кожны выпуск факультэта несупынна засяваў культурную ніву нашай Беларусі. Праз выпускнікоў факультэта і асабліва журналістаў рэдакцый ад раённых да рэспубліканскіх газет, часопісаў, радыё, тэлебачання праходзіла і праходзіць чырвоная лінія адметнасці беларускай нацыі: фальклору, роднай мовы, гісторыі, літаратуры, мастацтва. Так было ў самыя напружаныя і супярэчлівыя часы нашай нядаўняй гісторыі.

І гэта шанаванне свайго народнага паступова пашыралася разам з павелічэннем набору на факультэт.

Пасля вайны ў кожным раёне выходзіла свая газета на беларускай мове. Факультэт журналістыкі не даў згаснуць гэтым самым моцным промням нацыянальнага гонару. Такім чынам, факультэт журналістыкі, яго выкладчыкі, студэнты, выпускнікі заўсёды размаўлялі з беларускім народам на адной мове: пра гора і беды, пра здабыткі і радасці, пра надзею і шчасце. Гэты шэраг людскіх хваляванняў выхоўвае моцную асобу чалавека—гуманіста і стваральніка.

Гэты самы прыгожы богаяўны партрэт беларуса, чалавека-працаўніка, чалавека-міратворца пішуць выпускнікі факультэта журналістыкі. Такім правам ствараць усяленскую карціну народа, нацыі, краіны надзяляюцца толькі людзі, каму тварыць наканавана лёсам, хто валодае таямнічым дарам прадбачання. Пэўна таму сутнасць прафесіі журналіста адмаўляе грэх, гэта супярэчыць галоўнай яе чысціні — Праўдзе.

Ніхто, як журналісты-творцы раённых газет, не стаіць бліжэй да народа. Яны — яго частка, жывуць разам з ім і валодаюць правам перажываць глыбей да болю ў сэрцы, бачыць далей да слёз у вачах. Факультэт накіраваў іх у гушчу жыцця і ўдзячны за зберажэнне нацыянальных высноў.

Нездарма таксама наш журфак стаў першым творчым факультэтам у краінах былога Саюза. Ён быў створаны ў Беларусі — цэнтры ўзнікнення ўсходнеславянскага кнігадрукавання, адкуль фактычна з Ф.Скарыны пачаўся новы якасны паход цывілізацыі.

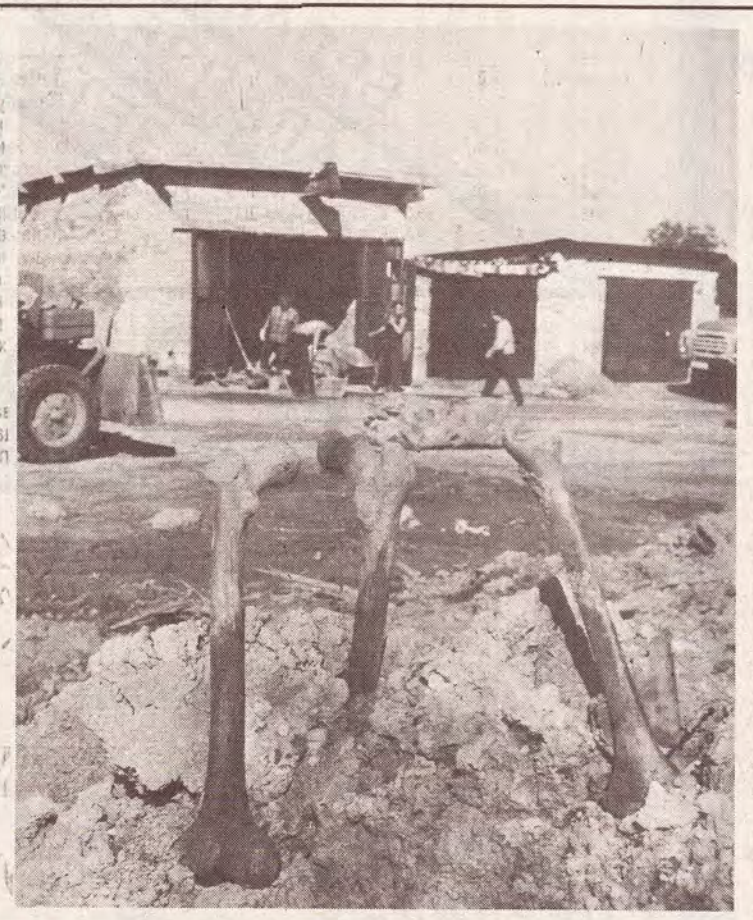
Гэта заканамернае фармаўтварэнне для накаплення ўзрыўной энергіі развіцця навуковай і грамадска-палітычнай думкі, а разам з тым — пашырэнне пазнання сусвету, вылучэнне найбольш яркіх талентаў на шляху да вяршынь мастацтва ў кожным гістарычным адрэзку часу.

На Беларусі пасля вайны ў новы культурны пласт прасілася новае пакаленне мастакоў. Праявіць сябе можна было на факультэце журналістыкі. Падставай для творчага выхавання стаў навуковы вопыт універсітэта, асэнсаванне і развіццё нацыянальных традыцый, глыбіннае гістарычнае пранікненне беларускай філасофіі і грамадска-палітычнай думкі ў сусветныя працэсы развіцця чалавецтва.

Высокамастацкая беларуская публіцыстыка, проза, паэзія, драматургія, створаныя журфакаўцамі, цяпер прадстаўнікамі класічнай беларускай літаратуры, паставіла яе ў рад міжнароднага ўзору, зрабіла незваротным працэс развіцця нацыянальнага мастацтва, увайшла ў гены, свядомасць беларусаў і стала моцнай рухаючай энергіяй развіцця беларускай нацыі і дзяржавы. Гэта адно з самых найвышэйшых дасягненняў факультэта журналістыкі БДУ.

З вышэй сказанага лагічна вынікае, што стварэнне факультэта журналістыкі ва універсітэце — аб'ектыўны элемент развіцця новай якасці беларускай культуры. Ён узнік на пераломным этапе дыялектычнага ўзыходжання навукова-тэхнічнага прагрэсу ў нашай рэспубліцы на першую ступень касмічнай цывілізацыі.

Сейбіта заўсёды хвалюе выган першай баразны. Патрэбна вывесці яе раўнютка, стромка, неглыбока, каб зерне ўпала як на падушку і расло як на дражджах. Першы крок журфака быў такі ўдалы, што ўсе сорак пяць пакаленняў яго студэнтаў з'яўляюцца нацыянальным інтэлектуальным скарбам.

Увага! Вандалізм!

Няма, напэўна, у Віцебску ніводнага чалавека, які б не ведаў гэтага жалобнага месца — раён 5-га палка. Тут у час вайны знаходзіўся канцлагер для ваеннапалонных і цывільных асоб. Да гэтага часу зямля захоўвае астанкі закатаваных, расстраляных, памершых ад голаду, беларусаў, рускіх, украінцаў.

І вось праз паўстагоддзя на месцы, дзе бязлітасна знішчана каля 80000 савецкіх людзей, пачалося інтэнсіўнае будаўніцтва прыватных гаражоў. Гарвыканкам тут жа адрэагаваў: узвядзенне аб'ектаў было забаронена. Але дзе там! Энергічныя прыватнікі з гаражнага кааператыва і не падумалі спыніцца. Будаўніцтва ідзе поўным ходам, пра што сведчаць і гэтыя здымкі.

Дык ці кантралюе гарвыканкам выкананне ўласных рашэнняў?

Фота Аляксандра ХІТРОВА

ЗАМАЛЁЎКІ З НАТУРЫ

Дэмакратыя

Мне ў рэдакцыю пазваніў дырэктар саўгаса "Маладзечанскі":

— Хочаце на аперацыю?

— У бальніцу ці што?

— Ды не. У поле. "Засеклі" зладзеяў. Бульбу на палетку выграбаюць з баразён. У нас там вартаўнік. Ён усё раскажа...

Трасёмся на "газіку" па калдобістай дарозе. За рулём сам дырэктар.

— Недзе тут яны арудавалі. Ага! Вось бачыце, усё поле перакапалі.

Мы спыняемся ў невялікай лагчынцы на ўскрайку поля. Бульбяныя гоні перакапаны рыдлёўкамі і капаніцамі, нібы па іх прасунуўся статак дзікоў. А непадалёку ў высокай траве пасецца конь. Каля яго ляжыць, раскінуўшы рукі і ногі, тварам у зямлю чалавек.

— Ды гэта ж вартаўнік! — усклікнуў дырэктар. — Іван Прышч.

— Прозвішча ў яго такое? — спытаўся.

—Ды ну! Каго тут у нас па прозвішчах клічуць. Прышч!

Ні адказу, ні руху.

— Можа, забілі? — перапалохаўся я.

— Ды ну, насёрбаўся. Зараз я яму пакажу!.. Зараз я яго падыму!

Мы выйшлі з машыны. У дырэктара ў руцэ быў хвосткі лазовы дубец.

— Здараецца, што кароў выганяю, каб не шкодзілі. Вось і важу з сабою, — растлумачыў дырэктар.

Лясь! Лясь! Лясь! Дырэктар шлёпае дубцом з пацягам па спіне вартаўніка, але той нават не варухнуўся.

— Ты падымешся! — таўхануў яго ў азадак ботам дырэктар.

— Што трэба? — азваўся, нарэшце, пакрыўджаным голасам вартаўнік.

— А ну падымайся.

Вартаўнік, хістаючыся, падняўся, пастаяў ракам, потым адштурхнуўся рукамі ад зямлі і выпраставўся — позірк невідушчы.

— Нажлукціўся, свіння! А ў цябе пад носам бульбу крадуць.

— М-м-м... — Вартаўнік набычыўся. — Зубы баляць...

— Я зараз вылечу! Дубінаю!

— А за гэта ў турму садзяць.

— А за рахубу са зладзеямі не садзяць? Яны напаілі цябе, каб бульбы накапаць.

— Як гэта напаілі? Ты што! — ачуняў, нарэшце, вартаўнік. — Я іх сам на палетку пільнаваў... Яны мяне ледзь не забілі. Каменем па галаве!

— А ну, паглядзім! — дырэктар зняў з яго шапку, пачаў аглядваць, абмацваць галаву. — У якое месца стукнулі?

— Хіба я памятаю? — выскаліў зубы ён.

— Ён яшчэ смяецца, — узлаваўся дырэктар. — Пад суд цябе аддам, гада, за хаўрус са зладзеямі.

— З якімі зладзеямі?! — падняў голас вартаўнік і раздзьмуў ноздры. — Ты іх злаві спачатку. І зрабі допыт. Няхай яны табе скажуць: меў я са зладзеямі хаўрус ці не?.. А мяне ты падняў з месца злачынства як пацярпеўшага. За гэта мяне не засудзяць. Мы законы ведаем. Цяпер з гэтым строга. Паздзекаваліся з нас і — хопіць... Цяпер дэмакратыя...

Спроба самазабойства

— З-за гэтай дарагоўлі як людзі пакутуюць! Слоў няма!

— Не кажы. Каму няма што з'есці, а каму — выпіць. Вунь Івана Пархімца судзіць будуць.

— За што?

— За што, за што? За ўчарашні гвалт.

— Ага... Як піць даць у турму забяруць.

— А што ў іх там здарылася?

— Хадзілі яны з Марыляй у госці. Учора ж свята было — Спас. А гарэлкі ў краме не было — спекулянты расхапалі. У іх бутэлька гарэлкі — дзесяць тысяч давай. Ды і за гэтыя грошы не заўсёды купіш. Ага, пасядзелі за сталом, чайку пасмакталі. Прыйшлі дадому. Іван і кажа: "Якая ганьба! На божае свята нават сто грамаў не перапала. Купі ў спекулянтаў бутэльку. Душа агнём палае..." А Марыля яму — усунь галаву ў вядро, можа, душу астудзіш. Іван расхадзіўся: "Ты мяне ўтапіць хочаш? Дык я лепш павешуся". "Вунь — вазьмі вяроўку", — кінула яму Марыля почапку ад вядра. Ён схапіў вяроўку — ды ў пограб. Прывязаў за бэльку вяроўку, ступіў на кубел, у якім ляжала сала, зашмаргнуў пад пахамі вяроўку адным канцом, прывязаўся, а другім накінуў на шыю і крыкнуў на ўсю моц: "Бывай, скнара! На тым свеце ўбачымся..." І завіснуў. Марыля пачула яго голас, выскачыла з хаты, зазірнула ў пограб — убачыла, што Іван вісіць на вяроўцы, закрычала ад жаху і самлела. Унучка Наташка ў гэты час дома была. Яна ўбачыла гэтую страшную гісторыю і пачала нема крычаць, клікаць на дапамогу суседку Лену. Тая прыбегла, нагледзела ў кублe сала і кажа: "Наташка, давай бабулю занясём на ложак. А сама бяжы і пакліч міліцыянера". Гэта нашага ўчастковага, значыцца.

Наташка паімчалася па міліцыянера, а Лена пачала класці сабе сала з кубла ў падол. Івану стала шкада сала, ён і сказаў ёй сіпатым, нібы не сваім голасам: "Ай-яй, як табе не сорамна! Суседзі вісяць на вяроўцы ды млеюць ад страху, а ты сала крадзеш" Тут і Лена самлела. Прыйшоў участковы і опера нейкага з сабою прывёў. Што рабіць? Акт складаць? На каго? Адна самлелая ляжыць, другі на вяроўцы вісіць. Ну, опер і кажа: "Здымай мерцвяка, а я буду акт складаць". А ўчастковы яму: "Не. Ты спярша вяроўку перарэж, а я нябожчыка здыму". опер ступіў на кубел, вяроўку нажом пілуе, а ўчастковы мерцвяка абхапіў рукамі.

Іван спалохаўся, што хутка грымнецца аб дол з вышыні ды і абхапіў рукамі за шыю міліцыянера. Той таксама ад перапалоху самлеў. Іван прыдушыў яго, як ягня, ды руку яму вывіхнуў.

— Дык за што ж судзіць яго? За тое, што руку ўчастковаму вывіхнуў?

— Не... Будуць судзіць за спробу на самазабойства.

Мікола КАПЫЛОВІЧ.

КУР'ЕР "ЧЗ"

КАНСТЫТУЦЫЙНЫ СУД: ПЕРШАЕ ПАСЯДЖЭННЕ

23 верасня адбылося першае судовае пасяджэнне Канстытуцыйнага суда Рэспублікі Беларусь.

На ім разглядалася пытанне аб адпаведнасці Канстытуцыі норм Кодэкса законаў аб працы, якія рэгламентуюць звальненне людзей з работы пасля дасягнення пенсіённага ўзросту па ініцыятыве работадаўцы. Канстытуцыйным судом прызнана неадпаведнасць Канстытуцыі нормы артыкула 18 прым. і пункта 1 прым. артыкула 33-га Кодэкса законаў аб працы Рэспублікі Беларусь, якія прадугледжваюць магчымасць скасавання працоўнага дагавора па ініцыятыве наймальніка ў сувязі з дасягненнем работнікам пенсіённага ўзросту. Органам дзяржаўнай улады прадпісана ў трохмесячны тэрмін прывесці гэтыя акты ў адпаведнасць з Канстытуцыяй. Заключэнне ўступае ў сілу з дня прыняцця і адмене або абскарджанню не падлягае.

ЧЫМ ПАХНЕ НАФТА?

Антыкарупцыйны камітэт пры прэзідэнце Рэспублікі Беларусь пачаў праверку ўвозу, перапрацоўкі і рэалізацыі нафтапрадуктаў камерцыйнымі структурамі.

Паводле існуючых звестак, цяпер у Беларусі працвітае пратэкцыянізм з боку дзяржпрадпрыемстваў і выканаўчых дзяржструктур нафтакамерсантам у плане нечарговай перапрацоўкі іх нафтапрадуктаў, прадастаўленні льгот па аплаце, у рэалізацыі і многім іншым.

"ЗАЙЦАМІ" ПА ДЫФТЭРЫІ

500 мільёнаў "зайчыкаў" будзе каштаваць Віцебску набыццё 30 літраў супрацьдыфтэрыйнай вакцыны з Кракава.

Традыцыйныя расійскія пастаўшчыкі адмовіліся заключыць дагавор на пастаўку вельмі неабходных медыкаментаў у Беларусь, бо самі адчуваюць дэфіцыт у гэтым тавары. Дзякуючы пастаўкам з Польшчы, абласны цэнтр гігіены і эпідэміялогіі паўгода зможа забяспечваць вакцынацыю насельніцтва.

У МІНСК ПРЫЕДУЦЬ ЗОРКІ БІЯТЛОНА?

Намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Віктар Ганчар сустрэўся з членамі выканкама Міжнароднага саюза па біятлону.

Прадстаўнічую дэлегацыю ўзначальваў прэзідэнт Саюза Андрыяс Бесеберг (Нарвегія). У ходзе сустрэчы адбыўся абмен думкамі па пытаннях супрацоўніцтва, правядзенні на тэрыторыі рэспублікі афіцыйных міжнародных спаборніцтваў, падрыхтоўцы на базе комплексу "Раўбічы" нацыянальных каманд іншых краін на ўзаемавыгаднай аснове.

БЕЛІНФАРМ.

НА ПАКЛОН У КУПАВАЦІ

Купаваці — невялікая вёска ў Сенненскім раёне Віцебскай вобласці. У гады Вялікай Айчыннай вайны тут дзейнічала партызанская брыгада Канстанціна Заслонава. Вялікая група следапытаў з усіх 20 сярэдніх школ Оршы, аб'яднаная ў атрадзе "Зорны паход", пабывала ў вёсцы, наведала месцы былых баёў, удзельнічала ў добраўпарадкаванні магіл загінуўшых.

Юныя аршанцы сустрэліся з жыхарамі вёскі — былымі партызанамі — уручылі ім кветкі і сувеніры.

Ісак КОГАН.

Сто артыкулаў

“ЯЖОЎСКІ ХАПУН”:

Віталь ЖУК, навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АН Беларусі

У лютым-сакавіку 1937 года адбыўся Пленум ЦК ВКП(б). Менавіта на ім Сталін канчаткова змог "пераканаць" прысутных у тым, што краіне (СССР) пагражае сусветная змова капіталістычных дзяржаў. У яго дакладзе прагучаў як заклік да бязлітаснай барацьбы са шматлікімі шпіёнамі. Кіраўнік партыі пераконваў, што засылка шпіёнаў і дыверсантаў з'яўляецца абавязковым атрыбутам буржуазнай дзяржавы. Ёсць усе падставы меркаваць, лічыў ён, што ў тылы Савецкага Саюза буржуазныя дзяржавы павінны засылаць удвая, а то і ўтрая больш шпіёнаў, дыверсантаў і забойцаў, чым у тылы буржуазнай дзяржавы.

Выступленне Сталіна кіраўніцтва НКУС, і ў першую чаргу навяаўлены наркам унутраных спраў СССР М.І.Яжоў, успрынялі як канкрэтнае ўказанне па "чыстцы" мас.

Так распачынаўся перыяд, які запомніўся людзям як "яжоўскі хапун", калі хваравітая падазронасць Сталіна была ўзведзена ў ранг небяспечнай, бязглуздай палітыкі, даючы права Яжову хапаць і знішчаць амаль любога грамадзяніна той ці іншай нацыі.

Пачатак жа масавага "жніва" людзей Сталін і яго прыхільнікі спланавалі на летні перыяд. У першую чаргу "дасталося" палякам.

Прыблізна ў сярэдзіне жніўня 1937 г. у НКУС СССР быў выдадзены аператыўны загад № 00485, які хутка быў разасланы кіраўнікам упраўленняў дзяржбяспекі на месцах. Разам з загадам распаўсюджвалася закрытае пісьмо "Аб фашысцка-паўстанцкай, шпіёнскай, дыверсійнай паражэнцкай і тэрарыстычнай дзейнасці польскай разведкі ў СССР", а таксама матэрыялы следства па справе "Польскай арганізацыі вайсковай" (ПАВ). У дасланых дакументах выкрывалася карціна "шматгадовай беспакаранай дыверсійна-шпіёнскай работы польскай разведкі на тэрыторыі Саюза".

Органам дзяржбяспекі прадпісвалася, пачынаючы з 20 жніўня 1937 года, правесці ў трохмесячны тэрмін шырокамаштабную аперацыю, накіраваную да поўнай ліквідацыі мясцовых арганізацый "ПАВ", перш за ўсё, яе дыверсійна-шпіёнскіх і паўстанцкіх кадраў у прамысловасці, на транспарце, саўгасах і калгасах.

Усе арыштаваныя па меры выяўлення іх вінаватасці ў працэсе следства падлягалі разбіўцы на дзве катэгорыі. Шпіёны, дыверсанты, шкодніцкія і паўстанцкія кадры польскай разведкі адносіліся да першай катэгорыі і падлягалі да вышэйшай меры пакарання — расстрэлу. Менш актыўныя з іх траплялі пад другую катэгорыю і павінны былі накіроўвацца ў турмы і лагеры тэрмінам ад 5 да 10 гадоў.

Узгоднены ў Палітбюро ЦК УКП(б) яжоўскі загад меў асабліва трагічнае значэнне для жыхароў Савецкай Беларусі, паколькі іх рэспубліка непасрэдна гранічыла з буржуазнай Польшчай. Ходам рэпрэсіўнай аперацыі ў Беларусі непасрэдна кіраваў начальнік 3-га (контррэвалюцыйнага) аддзела УДБ НКУС БССР А.М.Гепштэйн. Па яго ўказцы, а таксама асабіста ім самім, да арыштаваных, як правіла, прымяняліся метады фізічнага ўздзеяння. Нярэдка яны насілі садысцкі характар, у выніку чаго мелі месца шматлікія самагаворы і выдуманыя паказанні. Былі таксама выпадкі забойства следчымі арыштаваных у час такіх допытаў.

У практыцы работы Гепштэйна было пры правядзенні якой-небудзь рэпрэсіўнай аперацыі абавязкова ўстанаўліваць мінімум на арышт.

Так, у верасні 1937 г. па тэлефоне ён даў указанне начальніку Віцебскага гараддзела НКУС Гарбаленю, што віцебскія аператыўнікі павінны арыштаваць 300 палякаў. Пры гэтым яго абсалютна не цікавіла, ёсць ці не на гэтых людзей які-небудзь кампраметуючы матэрыял. Быў заведзены парадак, пры якім таго ці іншага паляка арыштоўвалі па аднаму толькі ўскоснаму паказанню, тады як у звычайным выпадку патрабавалася не менш як два агентурныя данясенні. Гэтая лінія, ў рэшце рэшт, прывяла да таго, што на месцах пры складанні ордэра на арышт дастаткова было таго, каб у чалавека аказалася польскае прозвішча ці імя. Часам, пры ўстанаўленні даных у графе "нацыянальнасць" адвольна пісалі "паляк", ведаючы пры гэтым, што кіраўніцтва НКУС абавязкова зацвердзіць дадзеную даведку на арышт.

Пры афармленні следчых спраў па польскай аперацыі, што накіроўваліся у Маскву на разгляд несудовай "двойкі", як правіла, складаліся так званыя альбомныя даведкі, якія з'яўляліся асноўным і адзіным дакументам, па якому прымаліся рашэнні ў адносінах да кожнага арыштаванага. У інтарэсах поспеху следчай работы ў складанні альбомных даведак з боку органаў НКУС усталявалася поўная абязлічка. Сама даведка часам фальсіфікавалася да 50 працэнтаў. Як правіла, акрамя біяграфічных даных, якія таксама не заўсёды былі дакладнымі, у даведку абавязкова дабаўлялі шпіёнскую і дыверсійную дзейнасць арыштаванага, што з'яўлялася абсалютнай выдумкай. Гэта перабольшанне адыгрывала рашаючую ролю пры вынясенні рашэння па разглядаемых справах.

Найбольш моцная хваля масавых рэпрэсій пракацілася зімой 1937-1938 гадоў, калі наблізіўся час падвядзення вынікаў "аперацыі". Сваім смяротным крылом яна ахапіла вельмі многа бязвінна асуджаных людзей.

За адзін толькі дзень у Віцебскай вобласці згодна з пастановай НКУС СССР і пракурора СССР ад 8 студзеня 1938 г. былі прыгавораны да расстрэлу 40 чалавек. Усе яны абвінавачваліся ў прыналежнасці да "Польскай арганізацыі вайсковай". Сярод іх былі 32 мужчыны і 8 жанчын.

Такія групавыя "справы" ў 1937-1938 гг. былі не адзінкавымі.

Расійскі даследчык Д.А.Валкагонаў, які сур'ёзна вывучаў біяграфію І.В.Сталіна, у сваёй фундаментальнай кнізе "Трыумф і трагедыя" справядліва адзначаў, што Сталін з'яўляецца галоўнай накіроўваючай сілай тэрору. Разам з тым, паводле думкі таго ж аўтара, "вялікі руляvы", не вельмі рваўся браць усю адказнасць на сябе. Хутчэй нават наадварот. Да такой крывавай справы ён абавязкова прыцягваў сваіх самых блізкіх паплечнікаў Л.М.Кагановіча, Г.М.Маленкова, К.Я.Варашылава, В.М.Молатава і іншых.

Здзіўляе абуральны цынізм, з якім "правадыр народа" і яго паслухмяныя паплечнікі нязменна давалі згоду на знішчэнне людзей. Такіх фактаў гісторыя захавала нямала. Мы ж спынімся на адным з іх.

31 студзеня 1939 г. на пасяджэнні Палітбюро ЦК ВКП(б) разглядалася 49-м пунктам "Пытанне НКУС". Калі пытанне ўжо было вырашана, у пратаколе з'явілася рэзалюцыя наступнага зместу: "Разрешить Наркомвнуделу продолжить до 15 апреля 1938 года операцию по разгрому шпионско-диверсионных контингентов из поляков, латышей, немцев, эстонцев, финов, греков, иранцев, харбинцев, китайцев и румын, как иностранных подданых, так и советских граждан согласно существующих приказов НКВД СССР.

Оставить до 15 апреля 1938 года существующий внесудебный порядок рассмотрения дел арестованных по этим операциям людей, вне зависимости от их подданства.

Предложить НКВД СССР провести до 15 апреля аналогичную операцию и погромить кадры болгар и македонцев, как иностранных подданных, так и граждан СССР".

Папярэдне названы дакумент паслужыў падставай для таго, каб у пачатку 1938 г. ва ўсе перыферыйныя аддзяленні НКУС БССР начальнікам 3 аддзела УДБ Гепштэйнам была накіравана дырэктыва аб арышце ўсіх асірыйцаў, незалежна ад таго, ёсць на іх кампрамат, ці яго няма. Рэакцыя ў адказ не прымусіла сябе доўга чакаць: ужо 5 лютага 1938 г. з санкцыі 3-га аддзела Гомельскага УНКУС былі арыштаваны 32 асірыйцы. Праўда, у далейшым 23 чалавекі з іх былі вызвалены, пяць памерлі ў турме, і толькі чатыры былі асуджаны Асобай нарадай НКУС СССР. Працягваліся рэпрэсіі і супраць "польскай агенту-

ЁСЦЬ ПЫТАННЕ!

ПОЎНЫ КУБАК ЗДАРОЎЯ

"Адзін з маіх сяброў па Чарнобылю мае кубак "Здароўе", які дапамагае выводзіць радыенукліды з арганізма. Што гэта такое?
С.БОХАН,г.Навагрудак".

У Дзяржаўным камітэце па праблемах наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС паведамілі, што такія кубкі на самай справе былі распрацаваны ў Японіі пасля Другой сусветнай вайны і за гэты час атрымалі больш за сто залатых прызоў і навуковых сертыфікатаў. Пасля Чарнобыльскай трагедыі іх выпуск па японскай ліцэнзіі быў наладжаны і ў Расіі. Гэтыя кубкі, акрамя вываду з арганізма радыенуклідаў, дапамагаюць вылечыць шмат спадарожнічаючых радыяцыі хвароб, яшчэ зусім нядаўна закупляла і распаўсюджвала арганізацыя "Саюзчарнобыль". У розніцу яны не прадаваліся, а накіроўваліся ў арганізацыі чарнобыльцаў на Украіне і на Урале. У апошні час, у сувязі з фінансавымі цяжкасцямі, "Саюзчарнобыль" даручыў у рамках канверсіі распаўсюджваць кубкі ў камплекце з тыбецкай гарбатай, якая выводзіць шлакі і паляпшае абмен рэчываў, акцыянернаму таварыству "Лясная гаспадарка". Яно ў сувязі з асобым характарам тавару будзе прадаваць кубкі з гарбатай па мінімальнаму кошту. Можа і на беларускім рынку хутка з'явяцца вось такія кубкі здароўя .

ВЫПРАБАВАЛЬНЫ ТЭРМІН

"Я — кваліфікаваная машыністка, маю працоўны стаж больш як дзесяць гадоў. Але пры прыёме на новае месца працы мне ўстанавілі выпрабавальны тэрмін — месяц. Ці правільна гэта?
А.КОЖУХ,г.Мінск".

Згодна з Кодэксам законаў аб працы Рэспублікі Беларусь, выпрабавальны тэрмін пры прыёме на працу ўстанаўліваецца з мэтай праверкі адпаведнасці спецыяліста той працы, якую яму даручаюць. 22-гі артыкул Кодэкса гаворыць, што выпрабаванне не робіцца толькі пры прыёме на працу асоб, якія не дасягнулі васемнаццаці гадоў, маладых рабочых пасля заканчэння прафесіянальна-тэхнічных устаноў, маладых спецыялістаў пасля заканчэння вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў і інвалідаў. Тэрмін выпрабавання, калі іншае не прадугледжана заканадаўствам, не можа перавышаць шасці месяцаў,а пры прыёме на некваліфікаваную працу – два тыдні.

КОЖНЫ 15–Ы НАС ЗРАЗУМЕЕ

"Кім па паходжанні лічаць сябе амерыканцы і на якіх мовах яны гавораць?
К.САКОЛЬНІКАВА,Мінск."

Паводле даных статыстыкі, якая апублікавана ў "Тайм", у ЗША восем найбольш шматлікіх груп насельніцтва, якія адрозніваюцца па сваім паходжанні: немцы – 58 мільёнаў, ірландцы – 39, англічане – 33, афрыканцы – 28, італьянцы – 15, мексіканцы – 12, французы – 10, палякі – 9 мільёнаў.

Большасць амерыканцаў гавораць па-англійску. На другім месцы па распаўсюджанасці – іспанская мова (на ёй гавораць 17,34 мільёна чалавек). Затым ідуць: французская (1,7), нямецкая (1,55), італьянская (1,31), кітайская (1,25). Рускай мове адведзены 15 радок – 241,8 тысячы чалавек. Прыкладна 32 мільёны амерыканцаў дома размаўляюць не на англійскай мове.

ЯКІ ВЫБРАЦЬ ПЫЛАСОС?

"Купілі з мужам кватэру і ўяе сёе-тое. А вось якому пыласосу з замежных марак аддаць перавагу — не можам вырашыць. Дапамажыце, калі ласка, сваімі парадамі.
Г.КІРЫЛАВА,г.Баранавічы."

Пры выбары заходняй мадэлі пыласоса неабходна арыентавацца на асаблівасці інтэр'ера сваёй кватэры. Калі вам трэба будзе чысціць толькі шарсцяныя дываны, то аддайце перавагу нямецкім мадэлям "Vampyr", "Miele", "Siemens".

Калі ж вам трэба будзе збіраць пыл і з шарсцяных, і з сінтэтычных паверхняў, – выбірайце нямецкія "Bosch", "Philips" ці італьянскі пыласос "Rowenta". Такое экзатычнае выпрабаванне, як пылаадсмоктванне са шчылін, выдатна прайшоў толькі "Philips".

ПЕРАЖЫВАЕ ЎСІХ ЛІШАЙНІК

"Вельмі цікава было б даведацца, якія расліны жывуць больш за ўсіх.
П.ШЫБКОВА, г.Бабруйск".

Звычайна лічылася, што найбольшага ўзросту дасягаюць асістыя сосны (каля 6 тысяч гадоў) і секвоі, некаторыя з іх дажываюць да 3 тысяч гадоў. Аднак навукоўцы высветлілі, што на поўдні Зямлі Вікторыя ў Антарктыдзе, дзе тэмпература зімой апускаецца да мінус 50 градусаў па Цэльсію, а летам яна ў сярэднім мінус сем, на пясчаных скалах растуць антарктычныя лішайнікі, узрост іх вызначаецца ў 20 тысяч гадоў і больш. Яны растуць, набіраюць масу тады, калі тэмпература вышэй за пяць градусаў.

НА АТРЫМАННЕ ДЗЯРЖАЎНАЙ ПРЭМІІ

Беларусы станавіліся беларусамі...

Апошнім часам узрасла цікавасць да нашага нядаўняга мінулага. Пісьменнікі ўсё часцей асэнсоўваюць падзеі, што мелі месца ў пачатку XX стагоддзя, пасля кастрычніка 1917 года, каб праўдзіва і глыбока адлюстраваць, як адбываўся рост нацыянальнай свядомасці, як беларусы адстойвалі сваё права звацца нацыяй, мець уласную дзяржаву. Безумоўна, цяпер аўтары маюць пад рукой шматлікія дакументы, што дагэтуль былі засакрэчаны ў архівах, маюць права пісаць, не аглядваючыся на цэнзуру, не баючыся ідэалагічнага дыктату. Тым большая ўдзячнасць тым, хто над згаданымі праблемамі пачаў задумвацца гадоў дзесяць назад, а то і раней, калі сама гэтая тэма была зусім не выйгрышнай, а з асэнсаваннем яе ўзнікалі немалыя цяжкасці, ды і патрэбнага дакументальнага матэрыялу неставала.

Да падобных літаратараў акурат і належыць Генрых Далідовіч. Сёння з яго трылогіяй (раманы "Гаспадар-камень", "Пабуджаныя", "Свой дом") знаёмы многія, а тады рабіліся толькі першыя падступы да здзяйснення важкай і аб'ёмнай задумы. Паставіўшы за мэту паказаць, як беларусы падступаліся да таго, каб пабудаваць "свой дом", пакрысе клалі камяні ў падмурак будучай дзяржаўнасці, на той час малады яшчэ пісьменнік не спалохаўся цяжкасцяў (а што яны напаткаюць яго, нікольki не сумняваўся), а настойліва ішоў да мэты. Старонка за старонкай, раман за раманам...

Разумеў Г.Далідовіч: толькі героі, якія сваімі каранямі трымаюцца зямлі, моцна ўраслі ў яе, маюць права быць выразнікамі інтарэсаў народа, усёй нацыі. Таму ў першым рамане "Гаспадар-камень" так пільна даследаваў побыт беларусаў, паказаў саму стыхію народнага жыцця. Найпершую ж увагу скіраваў на сям'ю Нямкевічаў — можна сказаць, тыповую для свайго часу. Падобныя сялянскія гурты на пачатку стагоддзя і з'яўляліся носьбітамі не толькі працавітасці, але і самой беларускасці. Безумоўна, каларытным атрымаўся характар старэйшыны Яся Нямкевіча, сапраўднага гаспадара на зямлі. І ўсё ж будучыня, як паказала далейшае разгортванне падзей, было не за імі. Наступаў час новых пакаленняў. Тыповым прадстаўніком гэтай абуджанай. я б сказаў, абеларушанай Беларусі стаў Ясеў сын Алесь. Ён ужо не "пан сахі і касы", як бацька, хоць сувязі з родным кутам не парваў. Алесь Нямкевіч — чалавек, які прагне ведаў, разумее сапраўдную цану асветы. І не столькі для ўласнага жыцця, колькі для абуджэння народа.

Наступны раман нездарма атрымаў назву "Пабуджаныя". У гэтым творы паўстае шырокая панарама палітычнай барацьбы ў рэвалюцыйнай Беларусі. Калі ў "Гаспадары-камені" пісьменнік, не забываючы пра дакумент (выкарыстанне вытрымак з артыкулаў Янкі Купалы, дадзеныя па перапісу насельніцтва, сведчанні статыстыкі і г.д.), даваў шырокую прастору фантазіі, дык гэтым разам дакументальная аснова куды больш значная. Сутыкаюцца розныя палітычныя сілы і партыі, у твор прыцягнута нямала гістарычных асоб (Фрунзе, Ландар, Кнорын, Мяснікоў і іншыя). Але прыхільнасць дакументальнай аснове не ідзе на шкоду мастацкасці. Перад намі раман востра псіхалагічны, а калі падыходзіш да напісанага Г.Далідовічам з вышыні сённяшняга дня, дык не можаш не радавацца, наколькі аўтар глядзеў наперад, як пазбаўляўся ён гістарычных догм, як здымаў з п'едэстала міфічныя аўтарытэты. Цяпер жа ні для каго не сакрэт, што тыя ж Кнорын, Ландар, Мяснікоў вельмі шмат "наламалі дроў", калі мелі дачыненне да вырашэння нацыянальнага пытання на тэрыторыі цяперашняй Беларусі. Адным з першых пра ўсё гэта сказаў Г.Далідовіч у рамане "Пабуджаныя", як і ў заключнай частцы трылогіі "Свой дом", у якой яшчэ глыбей асэнсаваў перыпетыі нацыянальнага пытання.

Нацыянальнае пытанне нязменна прысутнічае ў рамане "Свой дом", пра што б ні пісаў аўтар — пра падзеі ў Мінску ці на Заходнім фронце. Па стаўленню да яго героі твора, як і гістарычныя асобы, так і народжаныя фантазіяй пісьменніка, праходзяць свайго роду іспыт на сталасць, сумленнасць, прынцыповасць. Найбольш выйгрышныя ў рамане моманты, дзе падзеі прапускаюцца праз светаўспрыманне Алеся Нямкевіча, які пакуль не знайшоў пастаяннага месца ў барацьбе за будучую Беларусь. Ён вагаецца, сумняваецца, як ваганіся, сумняваліся многія ў той час. Але ў сваіх ваганнях і сумненнях Нямкевіч далёка не тая пясчынка, якая, трапіўшы ў віхуру падзей, рухаецца куды папала. Алесь пачынае адчуваць, хто па-сапраўднаму любіць народ, а хто на самой любові хоча (ды і дасягае гэтага) зарабіць, прытым немалы палітычны капітал.

Генрых Далідовіч, па сутнасці, першы ў нашай літаратуры (безумоўна, за выключэннем дакументальна-мастацкай аповесці Э.Ялугіна "Без эпітафіі"), хто глыбока і праўдзіва раскрыў вобраз Зміцера Хведаравіча Жылуновіча. Менавіта Жылуновіча, а не Цішкі Гартнага. Жылуновіча як грамадскага дзеяча, партыйца. Зноў жа, пісьменнік прытрымліваўся тут гістарычнай праўды, абапіраўся на шматлікія дакументы. Гэта сёння з імі, пры жаданні, лёгка можа пазнаёміцца ці не кожны, а тады даставаліся яны з цяжкасцю. Але якую добрую паслугу аказалі аўтару!

Жылуновіч паказаны ва ўзаемаадносінах з рознымі людзьмі, нават са Сталінам. І гэта не даніна модзе. Гэта прага аб'ектыўнасці і толькі аб'ектыўнасці. Г.Далідовіч заглыбляўся ў сутнасць таго, што адбывалася, бо Г.Далідовіч хацеў праўды. І толькі праўды. Праўды пра тое, як будаваўся нацыянальны дом.

З цяжкасцю клаўся яго падмурак. З нянешай цяжкасцю ўзводзіліся сцены. Але пачатак рабіўся. Пачатак, які працягваць нам, наступнікам тых свядомых беларусаў, пра якіх гэтак аб'ектыўна і ўзнёсла паведаў аўтар. Аб'ектыўна, не прыхарошваючы падзей. "Не мяняючы" поглядаў удзельнікаў іх. Бо ўсе яны былі сынамі свайго часу.

У чым, у прыватнасці, яскрава пераконвае і завяршэнне трылогіі, калі Цішка Гартны разам з Язэпам Дылам завітаў да Янкі Купалы: "Пра тое, што здарылася, будзе яшчэ шмат гаманы: і праўды, і хлусні. Усё рабілася са спрэчкамі, супрацьстаяннем, на эмоцыях. Але час рана-позна разбярэцца, як след ацэніць усіх, хто спрыяў альбо, наадварот, замінаў нашаму народуназвацца сваім імем, стаць гаспадаром".

Трылогія Г.Далідовіча тым і цікавая, што садзейнічае таму, каб менела ў нацыянальнай гісторыі "белых плям". Таму і ўдзячнасць аўтару, які своечасова напісаў твор, што стаў і з'явай грамадскай, не кажучы ўжо пра яго высокія мастацкія вартасці.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

У маляўнічым урочышчы Чонкі пад Гомелем на працягу двух тыдняў праходзіў пленэр, арганізаваны фірмай "Зялёны дом" і аднайменнай прыватнай галерэяй. Вынікам яго стала выстава работ мастакоў у абласным цэнтры.

На здымку: работа Васіля СІДАРЭНКІ "Сям'я".

КУР'ЕР "ЧЗ"

УПЕРШЫНЮ Ў ГІСТОРЫІ НАЦЫЯНАЛЬНАГА КНІГАВЫДАННЯ

Выдавецтва "Юнацтва" распачало выпуск новай унікальнай кніжнай серыі — "Бібліятэка беларускай дзіцячай літаратуры", якая выйдзе ў 10-ці тамах.

Першы том Бібліятэкі "Свяці, свяці, сонейка" днямі пабачыў свет на Мінскім паліграфічным камбінаце імя Якуба Коласа. У кнізе сабраны творы вуснай народнай творчасці, залацінкі народнай мудрасці: легенды, паданні, песні, жарты, гумарэскі, гульні, прыказкі, прымаўкі, загадкі, скорагаворкі. Наступныя два тамы складуць народныя казкі, якія карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў чытачоў многіх краін свету. У трэцюю кнігу ўвойдуць творы нацыянальнай літаратуры ад сярэднявечча, пачынаючы ад Ефрасінні Полацкай і Кірылы Тураўскага, і да пачатку XX стагоддзя. Астатнія шэсць тамоў пазнаёмяць юных чытачоў з лепшымі творамі прозы, паэзіі і драматургіі майстроў мастацкага слова — ад класікаў да тых, хто плённа працуе на ніве дзіцячай літаратуры сёння.

Разам з 15-томнай "Бібліятэкай дзіцячай літаратуры" народаў былога СССР, выпуск якой завяршаецца сёлета, і 30-томнай "Бібліятэкай замежнай дзіцячай літаратуры", два тамы якой чытачы атрымалі ў ліпені—жніўні г.г., яны складуць 55-томнае выданне выбраных твораў для дзяцей, напісаных пісьменнікамі свету.

Міхась ПАЗНЯКОЎ.

з гісторыі Беларусі

КРЫВАВЫ СЛЕД

ры". Напярэдадні 1 мая 1938 г. намеснік начальніка 3 аддзела УДБ НКУС БССР В.М.Серышаў даў распараджэнне начальніку 3-га прамысловага аддзела УДБ Апалеву звольніць з прамысловых прадпрыемстваў г.Мінска ўсіх ураджэнцаў Польшчы, што складала каля 3 тысяч чалавек. І хоць гэта распараджэнне па шэрагу прычын поўнасцю выканана не было, гэты факт гаворыць сам за сябе.

22 мая 1938 г. наркамам НКУС БССР быў назначаны А.А.Наседкін. Яго папярэднік — Б.Д.Берман — быў адкліканы ў Цэнтральны апарат ДУДБ на павышэнне.

У час прыёму спраў аб аперацыях па загадах НКУС СССР Наседкін пры ўважлівым разглядзе праведзеных у перыяд 1937 і першай паловы 1938 гг. арыштаў выявіў, што асноўны ўдар апаратыўнага саставу НКУС БССР быў накіраваны перш за ўсё, на палякаў, і вельмі нязначны — на латышоў, немцаў, і асабліва слаба — на трацкістаў, правых, сіяністаў, бундаўцаў і г.д. Прычым, з узятых асоб палякаў было не больш як 35-40 працэнтаў, а астатнія былі беларусы, рускія, украінцы і г.д. Калі Наседкін звярнуўся да Гепштэйна за тлумачэннем, апошні заявіў, што беларусы ва ўмовах Беларусі, якая мяжуе з Польшчай, узяты хоць і ў большым працэнце, чым палякі, аднак усе арыштаваныя былі абсалютна правільна. У той час у новага наркама не было і думкі пераправяраць правільнасць выказаных слоў свайго падначаленага, бо махавік рэпрэсій працягваў круціцца пакуль без збояў.

У чэрвені 1938 г. з Масквы быў атрыманы новы загад аб разгортванні чарговай аперацыі па нацыянальнай прыкмеце. З 5500 прыкладна арыштаваных за ліпень-жнівень 1938 г. палякаў было ўзята больш за 60 працэнтаў, а з колькасці арыштаваных беларусаў каля 75 працэнтаў былі "перабежчыкі" або "кантрабандысты", або "паўстанцы" і г.д.

Усяго са жніўня 1937-га па верасень 1938 гадоў у БССР было арыштавана па палітычнай лініі 21407 чалавек. З іх: палякаў — 9196 чалавек,беларусаў — 10120 яўрэяў (з іх пераважная большасць — польскія яўрэі — палітэмігрантамі і польскімі перабежчыкамі) — 1059 рускіх — 383, украінцаў — 181, немцаў — 105, латышоў — 122, літоўцаў — 133, іншых — 110.

Палякі не былі адзінкавым аб'ектам праследавання па нацыянальнай прыкмеце. Не менш сумны лёс напаткаў і прадстаўнікоў латышскай нацыянальнасці. Масавае праследаванне іх пачалося ў другой палове 1937 года. Тут таксама, як і ў адносінах да палякаў, дзейнічаў "сіндром пагранічнай зоны".

Дастаткова было, каб нават рабочы з 50-гадовым стажам аказаўся па нацыянальнасці латышом, як паступала каманда: арыштаваць.

Адзін з перыферыйных работнікаў НКУС БССР пазней успамінаў: "У кастрычніку— лістападзе 1937 г. быў папераджальна-патрабавальны званок ад Гепштэйна: "У вас дрэнна ідуць справы па латышскай аперацыі, мала ўзялі, адстаяце ад іншых работнікаў". На маё тлумачэнне, што ў працэсе следства выкрыта 12 латышоў-шпіёнаў, а ўсяго па раёне ўлічана 55 латышоў-калгаснікаў і аднаасобнікаў, на якіх кампрамат адсутнічае, Гепштэйн заявіў:"Бярыце ўсіх латышоў і размотвайце. Дрэнна працуеце, калі не змаглі сабраць кампрамату".

І яны пачалі "працаваць" лепш.

У лістападзе 1937 года оперупаўнаважаны дзяржбяспекі П.П.Ходыраў, выконваючы ўказанні начальніка Віцебскага ГА НКУС Гарбалені, перадапытаў прыгавораную да расстэлу Долман, на якую ім раней была закончана справа, як на ўдзельніцу "ПАВ". Выкарыстоўваючы пры допыце спіс членаў Віцебскага латышскага клуба, Ходыраў змог дабіцца ад няшчаснай жанчыны, каб тая дала паказанні на 61 чалавека, як на ўдзельнікаў контррэвалюцыйнай латышскавй арганізацыі. Пазней усе гэтыя людзі былі арыштаваны, а 33 з іх прыгавораны да расстрэлу.

У снежні 1937 г. Гепштэйна паранейшаму хвалявала пытанне, што па лініі 3-га аддзела УДБ мала рэпрэсіравана латышоў. Агентурных даных аб іх контррэвалюцыйнай дзейнасці ў аддзеле не было, таму і не было ніякіх падстаў праводзіць масавыя арышты асоб гэтай нацыянальнасці. Тым не менш, Гепштэйн накіраваў оперработнікаў ва ўсе аддзяленні міліцыі горада Мінска, якім загадаў на працягу сутак пад рознымі прычынамі выклікаць у аддзяленні ўсіх латышоў сталіцы. Што і было зроблена. Пасля гэтага ўсіх ураджэнцаў Латвіі арыштавалі.

Што датычыць вынікаў рэпрэсій супраць "латышскай агентуры", то як паведамляў у сваёй інфармацыйнай запісцы ад 12 снежня 1938 г. намеснік начальніка 3-га аддзела УДБ НКУС БССР А.Д.Ларын, "за ўвесь час аперацыі" было арыштавана 1459 чалавек: 1089 латышоў, 203 беларусы, 56 палякаў, 41 яўрэй, 33 літоўцы, 16 рускіх, 2 украінцы, 7 немцаў, 8 эстонцаў, іншых —4 чалавекі.

Аналагічная масавая аперацыя праводзілася органамі НКУС таксама супраць нямецкай нацменшасці Савецкага Саюза. Згодна са статыстычнымі данымі, якія захоўваюцца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь, у перыяд са жніўня 1937 па верасень 1938 гг. у БССР па "нямецкай аперацыі" былі рэпрэсіраваны 563 чалавекі, з іх — 428 нямецкага паходжання.

Да пачатку восені 1938 г. масавыя аперацыі па ліквідацыі польскай, нямецкай і латышскай "агентуры" ў цэлым былі завершаны.

Да гэтага часу турмы былі настолькі перапоўнены "ворагамі народа", што перад кіраўніцтвам карнай сістэмы непазбежна паўстала пытанне аб удасканаленні, калі можна так сказаць, працэсуальных форм асуджэння. У мэтах больш хуткага разгляду следчых спраў на асоб, арыштаваных у парадку загадаў НКУС СССР пры ўпраўленнях НКУС краёў і абласцей, 17 верасня 1938 г. былі створаны т. зв. Асобыя Тройкі. Рашэнні Асобых Троек па першай катэгорыі выконваліся неадкладна.

Згодна са справаздачнасцю органаў НКУС БССР, паводле даных на 12 снежня 1938 г., з 6770 спраў, разгледжаных Асобай Тройкай, па 1 катэгорыі было асуджана 4650 чалавек.

Між тым, Сталін прыйшоў да вываду, што настала пара на некаторы час згарнуць рэпрэсіўны курс. Гэта было вымушанае адступленне, неабходнае для таго, каб хоць крыху ўціхамірыць краіну, узрушаную масавым самавольствам. Да таго ж, "кадравае пытанне", якое Сталін ставіў так высока, пачало даваць збоі. А гэта пагражала ўжо функцыяніраванню самой сістэмы.

У жніўні 1938 г. першым намеснікам Яжова быў назначаны сакратар ЦК КП Грузіі Л.П.Берыя. І хоць чыста знешне Яжоў усё яшчэ заставаўся ў фаворы, адносна спакойны час для яго скончыўся.

17 лістапада 1938 г. была прынята пастанова СНК і ЦК УКП(б) "Аб арыштах, пракурорскім наглядзе і вядзенні следства".

У гэтым дакуменце Сталін зваліў усю віну за масавы тэрор на кіраўніцтва і работнікаў НКУС.

Беларуская ССР і тут не засталася ў баку ад палітычных махінацый генсека. Некалькі дзесяткаў адказных работнікаў УДБ НКУС БССР паўсталі перад судом Ваеннага трыбунала, у выніку якога частка з іх была расстраляна, а частка асуджана на розныя тэрміны зняволення. Радавыя следчыя НКУС былі звольнены са службы ў адміністрацыйным парадку. Не ўсе, вядома. Бо такія пакаранні былі хутчэй для прыкладу, для стварэння бачнасці ўмацавання законнасці.

Галоўныя ж віноўнікі масавага генацыду 1937-1938 гг., за выключэннем хіба толькі Яжова, так ніколі і не паўсталі перад афіцыйным судом за свае злачынствы. Мала таго, яны працягвалі кіраваць краінай, а некаторыя дажылі свой век да глыбокай старасці...

Згаданае стала гісторыяй. Але людзям нельга забываць пра трагічны лёс сваёй дзяржавы. Бо, як казалі мудрыя людзі, хто не помніць свайго мінулага, той асуджаны на тое, каб перажыць яго зноў.

Рубрыку вядзе доктар гістарычных навук, прафесар кафедры паліталогіі Мікола КУЗНЯЦОЎ.

АДЧЫНІЦЕ ВАРОТЫ... ВЕТРУ

Быццам са старажытных манускрыптаў крочыў у сённяшні дзень "вятрак" і ажыў ля вёскі Старое Сяло, на адной з фермерскіх гаспадарак Мінскай вобласці. Ветраэнергетычная ўстаноўка, над стварэннем якой вучоныя і спецыялісты навукова-вытворчай арганізацыі "Ветраэн" працавалі больш чым тры гады, справай даказвае, што на вецер можна паспадзявацца: ён здольны быць надзейным памочнікам вяскоўцам.

Праўда, да гэтага часу не сціхаюць спрэчкі аб тым, патрэбна ці не Беларусі ветраэнергетыка. Прыхільнікаў аднаго і другога пунктаў гледжання даволі многа. Але ўмельцы з "Ветраэна", нягледзячы ні на якія складанасці і перашкоды, прымушаюць свае ўстаноўкі працаваць на карысць чалавека ўсё з большай аддачай.

Як вядома, ва ўсім свеце выкарыстоўваюцца нетрадыцыйныя віды энергіі. Ветраэнергетыка — не канкурэнт вялікай энергетыцы. Яна толькі яе малодшы брат. Калі паглядзець на энергетычную карту Германіі, нават неспецыяліст адзначыць, што яна літаральна ўсыпана ветраэнергетычнымі ўстаноўкамі. У абсалютнай большасці развітых краін да "ветракоў" адносяцца з павагай. Больш таго, атрымліваюць ад іх нямала дадатковай электраэнергіі, якая ідзе ў асноўным на ацяпленне, а таксама выкарыстоўваецца ў надзвычайных сітуацыях, калі поўнасцю адключаецца электрычнасць. "Прапіска" ў ветраўстановак самая шырокая. Іх можна сустрэць у вёсцы, у месцах, куды цяжка правесці электралініі.

Час паказаў, што сельская гаспадарка рэспублікі сёння мае вялікую патрэбу ў даўгавечных і простых па канструкцыі і ў выкарыстанні вялікіх, сярэдніх і малых "ветраках". Ва ўмовах Беларусі дармавую энергію ветру лепш за ўсё выкарыстоўваць на такіх працэсах, дзе якасць электрычнасці не мае істотнага значэння. Можна сушыць сена, "праветрываць" бульбу ў сховішчах, падпампоўваць і награваць ваду, абаграваць дамы і цяпліцы. І гэта толькі пачатак.

У рэспубліцы не раз гучалі прапановы вучоных аб тым, што трэба закупіць імпартныя ўстаноўкі, і няхай яны "пампуюць" энергію. Здаецца, нядрэнна. Але! Гэту ж энергію нам таксама прыйдзецца купляць. І нятанна.

Таму супрацоўнікі "Ветраэн" так упарта змагаюцца за ўкараненне свайго дзецішча ў народную гаспадарку рэспублікі. Створаная імі першая ўстаноўка мае магутнасць ад 3 да 5 кілават. Практычна ўжо гатовы чатыры такія ж "ветракі". У рэспубліцы ўзнікае рэальная магчымасць наладзіць серыйную вытворчасць сучасных установак, здольных выпрацоўваць у цяперашніх умовах па 10—12 тысяч кілават-гадзін электраэнергіі ў год. На думку спецыялістаў, праз чатыры—пяць гадоў "вятрак" зможа акупіць сябе. Кошт такой устаноўкі будзе ў 5—7 разоў ніжэйшы, чым падобнай тэхнікі вытворчасці Германіі. Цяпер доследны ўзор гэтай мадэлі рыхтуецца да дзяржаўных выпрабаванняў. А значыць, хутка мы даведаемся, на што здольны гэты "вятрак".

Сумеснымі намаганнямі "Ветраэн" і НВА "Комплекс" вядзецца работа па стварэнню "ветракоў" магутнасцю ад 7 да 30 кілават і ад 16 да 80. Распрацоўваецца ветраводапад'ёмная ўстаноўка, якая зможа без цяжкасцей забяспечыць вадой дамы і вытворчыя памяшканні ў сельскай мясцовасці, а таксама вадапойныя пункты на пашы.

Паводле прагнозаў спецыялістаў, Беларусі ўжо ў 1995 годзе спатрэбіцца 33,8 мільярда кілават-гадзін электраэнергіі. Нават калі 1 працэнт па яе вытворчасці возьмуць на сябе ветраўстаноўкі, гэта будзе 0,34 мільярда кілават-гадзін электраэнергіі. А гэта ўжо штосьці значыць!

Наталля НЕВІДОМАЯ, БЕЛІНФАРМ.

НЕБЯСПЕЧНАЯ ПРАФЕСІЯ

Вядомы галівудскі акцёр Балі Крыстл зараз залечвае раны, атрыманыя пасля здымак фільма "Сіці Слікерз-II".

Інцыдэнт, які прывёў да траўмы акцёра, адбыўся ў момант здымак сцэны карыды. Раз'юшаная жывёла дагнала Крыстла, падчапіла рагамі і падкінула ў паветра. Артыст прызямліўся вельмі няўдала на локаць, пашкодзіўшы плячо, пасля чаго не мог пашавяліцца. Яму была неадкладна праведзена хірургічная аперацыя, аднак траўма напамінае аб сабе да гэтага часу.

СТАЛОНЕ – "КАСМІЧНЫ СУПЕРПАЛІЦЭЙСКІ"

Паводле апошніх паведамленняў, Сільвестр Сталоне зараз вельмі задаволены сцэнарыем новага фільма, у якім ён будзе здымацца ў галоўнай ролі. Фільм называецца "Суддзя Дрэд" — гэта гісторыя пра касмічнага суперпаліцэйскага.

Здымкі фільма будуць каштаваць 90 млн. даляраў. На думку Сталоне, гэта будзе адзін з лепшых фільмаў у гісторыі кінематографа. Спецэфекты — самага высокага класа. Журналісты былі зацікаўлены, калі акцёр заявіў, што ў гэтым фільме будзе нешта яшчэ не вядомае ў свеце кінематографа.

"ПЕРАБОРЛІВЫ" ДЭВІД

Сусветна вядомы музыкант Дэвід Боўі адхіліў прапанову кінарэжысёра Гары Маршала зняцца ў фільме "Уваход у Эдэм".

У гэтым фільме, дарэчы, здымаецца і жонка Дэвіда Боўі — супермадэль Іман. У апошні час,— гаворыць яна,— у Дэвіда шмат прапаноў зняцца ў кінафільмах, але ў гэтай справе ён вельмі пераборлівы. У фільме Маршала ён павінен быў сыграць ролю злачынцы.

СМЕРЦЬ ТЭНІСІСТА

Ва ўзросце 40 гадоў памёр вядомы ў мінулым тэнісіст Вітас Герулайціс.

Смерць настала ад атручвання чадным газам, які пранік у пакой праз працуючую вентыляцыю. У перыяд з 1977 па 1983 гады Герулайціс уваходзіў у першую дзесятку тэнісістаў.

ПРЫВІД НАТХНІЦЬ?

Музыканты вядучага рок-гурта ЗША "Rem" збіраюцца ўзяць у арэнду старадаўні замак, які наведваюць прывіды.

Замак наймаецца на тыдзень, і абслугоўваць у ім будуць толькі музыкантаў. У іх распараджэнні — 12 спальняў і мноства іншых пакояў. Штодзень ім прыйдзецца плаціць каля 7 тысяч даляраў. Мяркуючы па ўсяму, так музыканты вырашылі набрацца сіл перад пачаткам іх турнэ па Заходняй Еўропе.

ТУРНЭ СЦІНГА

Брытанскі рок-музыкант Сцінг заявіў, што з асаблівай цікавасцю рыхтуецца да правядзення сваіх канцэртаў у Паўднёвай Афрыцы і Ізраілі — краінах, якія ён не наведваў з-за напружанай сітуацыі.

Гэту заяву ён зрабіў перад журналістамі ў час сваёй прэс-канферэнцыі ў Іерусаліме. Турнэ пачалося ў мінулую нядзелю канцэртам, які прайшоў перад сценамі старажытнага горада.

КАНЦЭРТ ДЛЯ "БЛАКІТНЫХ" І ЛЕСБІЯНАК

Элтан Джон і Сцінг правядуць сумесны дабрачынны канцэрт, увесь збор ад якога пойдзе ў фонд "блакітных" і лесбіянак.

Ён пройдзе 23 кастрычніка ў Лонданскім каралеўскім Альберт-холе. Апрача названых артыстаў, запрошаны таксама Аліса Мое і Лілі Сэвідж. Чакаецца, што сума, заробленая ў час канцэрта, складзе 150 тысяч даляраў. Падобны канцэрт, праведзены ў мінулым годзе гуртам "Пет Шоу Бойз" у лонданскім "Паладыуме", сабраў толькі 42 тысячы даляраў.

ГАРЧЫЧНІК

Валерый ШЫХАНЦОЎ

Дзякуй Богу

Пародыя

У гэтым горадзе юнацтва
Маё светлае вар'яцтва
Абзавецца...

***

Летуцею, вар'яцею...
Дзякуй Богу, штаю ўмею!..

Любоў ФІЛІМОНАВА.

Хутка вершы я складаю,
У газеты адсылаю —
Хай друкуюць і мяне.
Бо даўно ўжо тое знаю,
Што я талент шчодры маю —
Слава Любоў не мяне.

I скажу вам сёння:
Смела
Я заўжды патрэбу мела
Па жыцці ісці скаім.
Як пісала — летуцела,
Спачывала — вар'яцела.
Дзякуй Богу — не зусім!

Прымай, Галгофа

Запілечу страх,
Напераддзе — Галгофа
I зацугляны,
ўзмылены Пегас...

***

Святла няма,
I музыкі няма,
Няма кахання,
і няма нічога...

Павел ВЕРАБ'ЁЎ.

Няма нічога болей у мяне.
Святла няма і музыкі таксама.
I толькі страх, што зноўку доўгі не,
А толькі разумненне —
гэта ж драма!

Мой зацугляны,
узмылены Пегас
Не панясе ўжо болей
да Парнаса.
Імпэт юнацкі,
нібы свечка, згас,
Усё цяжэй мне
жыць апошнім часам.

I хоць сягоння быццам я і тут,
А ўжо чакае
заўтра катастрофа...
Не дзецца мне
нікуды ад пакут,
Прымі ж мяне,
жаданая Галгофа!

СКЛАДНЫЯ НЕДАРЭЧНАСЦІ

Маленькі Андрэйка Зданюк неяк пабываў у мамы на рабоце. У кабінеце начальніка ўважліва паглядзеў на канапу, а выходзячы з кабінета, здзіўлена спытаў:

— Мама, а дзе ж тут усе астатнія спяць?

***

У чатырохгадовага Сярожкі ў доме з'явіўся сапраўдны жывы шчанюк. Яны доўга з шчанючком вывучалі адзін аднаго. Нарэшце Сярожа сказаў:

— Вось мы думаем, што мы — людзі, а яны — сабакі. А яны глядзяць на нас і думаюць, што людзі — гэта яны. Праўда, бабуля?

***

Сыну суседа тры гады. Адмовіўся есці кашу...

— Еш, Косця,— гаворыць маці,— а то зараз бабу Ягу паклічу!

I чуецца ў адказ:

— Вось няхай яна тваю кашу і з'есць...

СКЛАДНЫЯ НЕДАРЭЧНАСЦІ

З сямігадовым Андрэем займаліся вывучэннем мовы.

— Андрэй, ты ведаеш, што такое "прагрэс"?

— Вядома ж, ведаю... Гэта такі кінатэатр...

***

Пяцігадовы Віця Сырчук фатаграфаваўся ўжо не раз, а вось у рэнтгенаўскім кабінеце — упершыню.

— Станавіся восьсюды,— сказаў яму рэнтгенолаг.— Цяпер мы зробім табе здымак.

I незабаве пачулася пытанне:

— А ўсміхацца трэба?

***

Хведару Сароку чатыры гады. Зайшлі з мамай у магазін, каб выпіць соку.

— Хочаш гранатавага?

— Не, гэта мне яшчэ рана. Гранатавы — для салдатаў, каб лепш кідалі гранаты.

Абуталіб сказаў...

Ёсць людзі, чыё жыццё цесна зліваецца з жыццём народа, што яны міжволі становяцца выразнікамі народнай мудрасці і сумлення. Да ліку такіх людзей адносіцца народны паэт Дагестана Абуталіб Гафураў.

Дваццаць гадоў назад яму споўнілася 92. Упершыню яго вершы прагучалі ў 1929 годзе. Па сваёй далітаратурнай спецыяльнасці ён лудзільшчык. Па адукацыі — самавук. Аднак народны паэт Дагестана — ардэнаносец, дэпутат Вярхоўнага Савета і ўвогуле цудоўны паэт.

Як вядома, калі будуюць дом, заўсёды застаюцца лішнія камяні, якімі потым можна выкласці сцяжыну або скласці хлеў, або агароджу. Калі мастак піша вялікую карціну, у яго застаецца многа эскізаў. Вось карціна створана, паказана людзям, сустрэла пахвалу ці крытыку. Між тым, матэрыял, падрыхтаваны для карціны і не выкарыстаны ў справе, таксама сведчыць пра почырк мастака, ёсць вынік яго назіральнасці і працы...

Літаратурныя мініяцюры, якія, будучы дакументальнымі запісамі і сказанымі Абуталібам, дапаўняюць ягоны вобраз і літаратурны партрэт. І наша адзіная задача — пазнаёміць шырокага чытача з абаяльным, калінікалі як бы праставатым, часам па-ўсходняму хітраватым, а ўвогуле вельмі добрым і мудрым Абуталібам — народным паэтам Дагестана Абуталібам Гафуравым.

***

Адзін пісьменнік атрымаў званне, ардэн і некалькі пасад. Абуталіб сказаў:

— Цяпер табе створаны ўсе ўмовы для таго, каб ты не змог болей пісаць...

***

Аднаго чалавека вызвалілі ад пасады. Неўзабаве Абуталіб сустрэў яго на вяселлі. "Вызвалены", які раней трымаўся вельмі важна, цэлы дзень спяваў, танцаваў, жартаваў. Абуталіб сказаў:

— Які выдатны чалавек прападаў столькі часу.

***

Адзін пасрэдны акцёр пачаў пісаць вершы і нават выдаў зборнік. Абуталіб сказаў:

— Гэта ён іграе ролю паэта. Але іграе, як і ўсе іншыя ролі, вельмі кепска.

***

Некалькіх пісьменнікаў паклікалі ў горы на свята. Пісьменнікі запасліся падарункамі і спыталі ў Абуталіба:

— Ты, напэўна, таксама не паедзеш з пустымі рукамі?

Абуталіб сказаў:

— Як можна? Я вазьму з сабой жонку, дзяцей, некаторых родзічаў. Што можа быць даражэй за чалавека?

***

Сустрэліся Абуталіб і выдавец, які папсаваў паэту нямала нерваў. Абуталіб сказаў:

— Бачу, ты ўжо зусім пасівеў!..

— Але ж і ты, Абуталіб, даўно сівы.

— Я дык пасівеў праз цябе, а чаму ты пасівеў — незразумела.

***

Адзін паэт моцна расхваліўся пры Абуталібе. Абуталіб сказаў:

— Слухай, пазыч мне хоць на міг свае думкі.

– Навошта?

— Каб я хоць калі-небудзь падумаў аб табе гэтак жа добра, як ты думаеш аб сабе заўсёды.

***

Па вуліцы ішоў пасрэдны паэт з вельмі прыгожай дзяўчынай. Абуталіб сказаў:

— Каму ў каханні не шанцуе, той піша добрыя вершы. Хто не ўмее пісаць вершы, таму, як бачым, шанцуе ў каханні.

***

Ішла размова аб майстэрстве. Абуталіб сказаў:

— Пра непрыметнае, дробнае, невядомае трэба расказваць падрабязна і ярка. Пра яркае, вялікае і вядомае — двума словамі...

***

Абуталіба запрасілі ў рэстаран. Абуталіб сказаў:

— Не люблю доўгіх, расцягнутых вершаў. Люблю чатырохрадкоўі, прыказкі, старажытныя выказванні. Імі можна прыпадабняць невялікі ўтульны духан. У рэстаране трэба балбатаць, у духане — гаварыць, у рэстаране — агульны для ўсіх аркестр, у духане — свая песня, у рэстаране — публіка, у духане — людзі.

***

Па радыё перадавалі новыя вершы Абуталіба. Жонка не слухала, завіхаючыся на кухні. Абуталіб сказаў:

— Чаму не слухаеш вершы? Гэта ж я.

— Як быццам я цябе першы дзень ведаю.

— Але гэта новы я. Такога мяне яшчэ не было.

***

У выдавецтве кнігу Абуталіба перанеслі на наступны год. Абуталіб сказаў:

— Помню, Эфендзі Капіеў запісаў тое, што я гаварыў у размове з ім, і адразу выдаў. Расул Гамзатаў запісаў тое, што я яму гаварыў, і адразу выдаў. Калі сам хачу выдаць свае думкі, пераносяць на наступны год.

***

Пасля прэм'еры спектакля ў Абуталіба спыталі, ці спадабалася яму. Абуталіб сказаў:

— Чацвёрты акт быў вельмі добры.

— Але ў спектаклі было ўсяго толькі тры акты.

— Як? А банкет!

***

У Саюзе пісьменнікаў абмяркоўвалася пытанне падрыхтоўкі да новай дэкады літаратуры. Абуталіб сказаў:

— Я памятаю, мы абмяркоўвалі пытанне аб дэкадзе некалькі год назад. Няўжо дэкада яшчэ не закончылася?

***

Маладога пісьменніка паслалі ў камандзіроўку, каб ён напісаў нарыс пра даярку. Замест таго, каб пісаць нарыс, пісьменнік украў даярку і ажаніўся з ёй. Яго сталі абмяркоўваць. Абуталіб сказаў:

— Прыгожая была даярка?

— Прыгожая і перадавая.

— Як ён змог яе выкрасці?

— У багажніку аўтамашыны.

— Тут, перш-наперш, сувязь літаратуры з жыццём, а па-другое, наватарства. Раней жа выкрадалі нявест на конях. Старому зместу пісьменнік здолеў надаць новую форму.

***

Абуталіб сустрэў свайго былога аульца ў міліцэйскай форме. Абуталіб сказаў:

— Ад мяне патрабуюць сацыялістычнага зместу і нацыянальнай формы. А вось, калі ласка, сацыялістычная форма і нацыянальны змест.

***

Абмяркоўвалася пытанне формы і зместу. Абуталіб сказаў:

— Калі я быў малады, аб жанчынах меркавалі па красе. Раней адрэзаць жанчыне касу ці зняславіць яе было адно і тое ж.

***

Саюзу кампазітараў і Саюзу пісьменнікаў выдзелілі адзін агульны будынак у цэнтры горада. Абуталіб сказаў:

— Так многа гультаёў пад адным дахам. Ці не занадта?..

***

Размова ішла аб маладых пісьменніках, якія адразу прымаюцца за вялікія паэмы і за раманы. Абуталіб сказаў:

— Што ж, бывае, што пажылыя і вопытныя жанчыны заваблiваюць у сваё сіло нявопытных юнакоў.

***

Пра аднаго маладога паэта Абуталіб сказаў:

— Напэўна, з яго нічога не атрымаецца. Свае першыя вершы ён прывёз у рэдакцыю на машыне.

***

Адзін малады паэт адпусціў бараду. Абуталіб сказаў:

— Слухай, нашто табе барада?

— Леў Талстой таксама насіў.

— Вось не ведаў, як проста стаць Львом Талстым.

***

На вуліцах Махачкалы доўгі час не хадзілі электрычныя гадзіннікі. Абуталіб сказаў:

— Калі б па гэтых гадзінніках прайшло маё жыццё, я ніколі б не састарыўся і паспеў бы зрабіць усё, што задумаў.

***

Каб пачаставаць Абуталіба, паставілі на стол занадта маленькія чаркі. Абуталіб сказаў:

— З гэтых чарак піць, усё роўна, што слухаць благія вершы. Вушам чуваць, а да нутра не даходзіць.

Сабраў і пераклаў М.ФЕДЗЮКОВІЧ.

ХАТНІ ЭКРАН

■ 29, чацвер

Беларускае тэлебачанне

8.00. Раніца рэспублікі.
8.10. Пад купалам Сусвету.
8.20. Надвор'е.
8.30. Пяць хвілін на жарты.
8.40. Крэда.
◆9.00. "Маё каханне, мой смутак".
12.25. Трэці тайм. Футбольны агляд.
13.10. "Бімбат".
13.30. Навіны.
16.40. ТБ – школе. Беларуская літаратура.
17.10. "Бімбат".
* 17.30. "Кутх і мышы".
17.40. Планета людзей.
18.10. Абласныя навіны (Гродна).
18.25. Навіны Бі-бі-сі.
19.00. Зачытайце маё пісьмо...
19.05. Стоп-кадр. Крымінальная хроніка.
19.25. 1000 пытанняў.
20.00. Партрэт на фоне часу. Акцыянернае таварыства "Віцебскі панчошна-трыкатажны камбінат КІМ".
20.30. Кантакт: адрасы, прапановы, інфармацыя.
20.35. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.35. "Крок". "Залатая дзесятка".
22.55. На сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.

Канал "Астанкіна"

5.30. Раніца.
7.00, 9.50, 15.00, 17.00, 20.00, 23.35. Навіны.
7.15. Працяг праграмы "Раніца".
8.00. Агляд рынку нерухомасці.
◆8.40. "Дзікая Роза".
8.45. Футбол. Ліга чэмпіёнаў. "Баварыя" (Мюнхен) – "Дынама" (Кіеў).
* 15.25. "Вайна гобатаў".
* 15.50. Мульціпролія.
16.05. ...Да 16 і старэйшым.
16.40. Планета. "Агульны дом СНД: ідэалы і практыка".
17.25. Знак пытання.
17.40. Загадка СБ.
17.50, 20.30. Надвор'е.
18.00. Гадзіна пік.
◆18.25. "Дзікая Роза".
18.55. Сярэбраны шар.
19.40. Дабрай ночы, малышы!
20.40. Масква –Крэмль.
21.00. Лато "Мільён".
◆21.30. "На яркім сонцы"
23.45. Прэс-экспрэс.

Канал "Расія"

6.00, 11.00, 15.00, 19.00, 22.00. Весткі.
8.00. Сусветныя навіны Эй-бі-сі.
8.30. Паехалі.
◆8.40. "Санта-Барбара".
9.35. Зусім сакрэтна.
10.30. Тэлегазета.
10.40. Сялянскае пытанне.
15.20. Студыя "Рост".
15.50. Там-там навіны.
16.05. Новая лінія. "Востраў".
16.35. На шляху да рынку.
16.50. Рубяжы.
17.05. Будні.
17.45. Свята кожны дзень.
17.55. У свеце аўта- і матаспорту.
18.25. Свая гульня.
19.25. Падрабязнасці.
◆19.35. "Санта-Барбара".
20.30. Я – лідэр.
20.55. Ціхі дом.
21.45. Экран крымінальных паведамленняў.
22.20. Аўтаімгненне.
22.25. Зоркі гавораць.
22.30. Спартыўная карусель.
22.35. Футбол. Кубак кубкаў. "Ферэнцварош" (Венгрыя) – ЦСК (Расія).

Санкт-Пецярбург

12.00, 14.30, 18.30, 21.45. Інфарм ТБ.
12.10. Чароўная лінія.
12.25. "Нямецкая хваля".
13.00. Хуткая дапамога.
13.30. Іграе аркестр абароны Расіі.
13.55. "Мікалай Астроўскі. Легенды і быль". Д/ф.
14.45., 21.25. Тэлемагазін.
◆14.50. "Садко".
16.20. Еўрапейскі калейдаскоп.
* 16.50. "Просты мужык".
17.00. Студыя "Уяві".
17.10. Дзецям пра зверанят.
17.30. Парады садаводам.
17.40. Рэформа і ўлада.
18.10. Вялікі фестываль.
18.50. Спорт, спорт, спорт...
◆19.05. "Асенні марафон".
20.45. Тэлеслужба бяспекі.
20.55. Вакальны цыкл Д.Шастаковіча на вершы С.Чорнага выконвае Г.Вішнеўская.
21.30. Па ўсёй Расіі.
22.00. Спартыўныя навіны.
22.15. Ваш стыль.
22.20. "Вячэрні звон". Музычны канал.
◆23.20. "Другое нараджэнне". 3-я серыя.

8-ы канал

* 18.00. Мультсерыял.
18.35. "Колькі каштуе каханне?" Д/ф.
* 19.30. Мультфільм.
19.50.Пры свечках.
20.00. БАНТ. Рэпартаж.
◆20.10. "20-га снежня". 4-я серыя.
21.15. ММ-4. "Да ведама".
21.30. Студыя "БМ". "Квадракола".
◆21.50."Сорак каратаў".

НТВ

* 17.00. Мультфільм.
17.25. Каманда: увесь сезон з "Макларэн".
18.00, 21.00. Сёння.
18.35. Такое спартыўнае жыццё.
◆19.00. "451^0 па Фарэнгейту" (Вялікабрытанія).
◆21.35. "Карл Вялікі".
22.40. Часінка.
◆23.15. "Развітанне з фальшывым раем" (Германія).

■ 30, пятніца

Беларускае тэлебачанне

8.00. Раніца рэспублікі.
8.10. Пад купалам Сусвету.
8.20. Надвор'е.
8.30. Пяць хвілін на жарты.
8.40. Як нараджаецца музыка?
9.00. ТБ – школе. Беларуская літаратура.
9.30. Гуляем у стрытбол.
10.00. "Пяць зорак".
11.10. "Я + Я". Мужчына і жанчына.
11.45. Планета людзей.
12.15. Размовы ад Вовы.
12.45. "Дывертысмент".
13.10. "Бімбат".
13.30. Навіны.
16.30. Жыві і помні. "Трасцянец" – наш боль.
17.10. "Бімбат".
17.40. У свеце навукі. Якую ваду мы п'ём?
18.10. Абласныя навіны (Магілёў).
18.25. Навіны Бі-бі-сі.
19.00. Эканамікст.
19.10. Свята паэзіі ў Нясвіжы.
19.35. "Свая ці чужая выгада?" Погляд на прыватызацыю дзяржаўнай маёмасці.
20.20. Студыя "Тэлесябрына".
20.35. Кантакт.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.35. Пяць хвілін на жарты.
21.40. Пад купалам сусвету.
21.50. Надвр'е
22.00. На сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.

Канал "Астанкіна"

5.30. Раніца.
7.00, 9.50, 15.00, 17.00, 20.00, 23.00. Навіны.
7.15. Працяг праграмы "Раніца".
8.00. Новы старт.
8.15. Сарока.
◆8.40. "Дзікая Роза".
9.10. "Лідзія Скоблікава". Аўтапартрэт.
10.00. Бізнес-клас.
◆15.25. "Рыжы, сумленны, закаханы". 1-я серыя.
17.25. Чалавек і закон.
17.55, 20.35. Надвор'е.
18.00. Чалавек тыдня.
◆18.20. "Дзікая Роза".
18.50. Поле цудаў.
19.40. Дабрай ночы, малышы!
20.45. Сустрэча з А.І.Салжаніцыным.
◆21.05. "Вуліцы Сан-Францыска".
22.05. "Погляд" з А.Любімавым.
23.10. Валейбол. Зборная Расіі – зборная Канады.
24.00. Прэс-экспрэс.

Канал "Расія"

6.00, 11.00, 15.00, 19.00, 22.00. Весткі.
8.00. Сусветныя навіны Эй-бі-сі.
8.25. Паехалі.
8.35. Осінцаў баль.
◆9.05. "Санта-Барбара".
9.55. "Ламінарыя, ці Жыццё з пункту гледжання..." Д/ф.
10.35. Тэлегазета.
10.40. Сялянскае пытанне.
15.20. Студыя "Рост".
15.50. Там-там навіны.
16.05. Новая лінія.
◆16.50. "Усё яшчэ не чалавек". 1-я серыя.
17.45. Свята кожны дзень.
17.55. Зорны дождж.
19.25. Падрабязнасці.
◆19.35. "Санта-Барбара".
20.25. Пяць хвілін аб добрым жыцці.
20.30. Джэнтльмен-шоу.
21.05. "К-2" прадстаўляе: "Спыніся, імгненне".
22.20. Аўтаімгненне.
22.25. Зоркі гавораць.
22.30. Спартыўная карусель.
◆22.35. "Перамена лёсу".

Санкт-Пецярбург

12.00, 14.30, 18.30, 21.45. Інфарм ТБ.
12.10. Чароўная лінія.
12.25. "Нямецкая хваля".
13.00. Хуткая дапамога.
13.30. "Вясна, лета, восень, зіма і мастак Зінка". Д/ф.
13.45. "Чараўніцтва". Фільм-канцэрт.
◆14.45. "Асенні марафон".
16.20. З любоўю да вас. Марыя Біешу.
* 17.20. "Камарыль", "Блакітнае сланяня".
◆17.40. "Кешка і гангстэры".
18.10. Вялікі фестываль.
18.50. Спорт, спорт, спорт...
◆19.05. "Дзіця чалавечае".
20.50. Тэлеслужба бяспекі.
21.00. "А я іду..." Спявае М.Баярскі.
21.25. Тэлемагазін.
21.30. Будні.
22.00. Спартыўныя навіны.
22.10. Ваш стыль.
◆22.20. "Двухмесная аўто".

8-ы канал

* 18.00. Мультсерыял.
18.25. СОЛТЭК. Дорэміфасолькі.
18.30. "Кузьма Пятроў-Водкін". Д/ф.
19.00. Скрытая камера.
* 19.20. Мультфільм.
19.55. БАНТ. Рэпартаж.
20.00. Агенцтва "Пармікс". "Гарадскі гадзіннік", "Навіны".
◆20.10. "Яны змагаліся за Радзіму". 1-я серыя.
21.30. Студыя "БМ". "Дзявятае воблака".
21.45. Час мясцовы.
◆22.10. "Цяжкі сезон".

НТВ

* 17.00. Мультфільмы.
17.25. Каманда: увесь сезон з "Макларэн".
18.00, 21.00. Сёння.
18.35. Футбольны клуб.
◆19.30."Пя возера". 2-я серыя.
◆21.35. "Карл Вялікі".
22.40. Часінка.
◆23.15. "Апошняе танга ў Парыжы" (Італія–Францыя).

Каб зэканоміць ваш час:
◆ мастацкія фільмы
* мульфільмы

Надвор'е

Сёння днём па рэспубліцы месцамі, пераважна па поўначы, пройдуць дажджы, вецер заходні, парывісты. Тэмпература паветра ў Віцебску — +11...+13°, Гродна — +13...+15°, Мінску — +14...+16°, Магілёве — +15...+17°, Брэсце, Гомелі — +16...+18°. У наступныя тры дні захаваецца нестабільнае надвор'е, часам дажджы. Тэмпература паветра ўначы +5...+10°, днём +11...+16°.

Валянціна СКРЗБЕЦ, інжынер-сіноптык Белгідрамета.

НЕТРАДЫЦЫЙНАЯ ТЭМА

Пра што маўчаць нябожчыкі

Тыя, хто памёр гвалтоўнай смерцю, у выніку дарожных здарэнняў, па–за сценамі клінікі ці ад нявысветленых прычын, перш за ўсё трапляюць у морг бальніцы хуткай дапамогі для ўскрыцця судмедэкспертам. Такіх кліентаў тут 20—30 у суткі. Астатнія мінчане, якія памерлі ў клініках (іх больш разы ў тры), абслугоўваюцца моргамі пры клінічных бальніцах. Каб выдаць родным даведку аб прычынах смерці іх нябожчыка павінен ускрыць патолагаанатам. У гэтым сэнсе моргі — дзяржаўная інстанцыя, без праходжання якой не атрымаеш даведку, а без яе пахавальнае бюро не акажа паслуг. Апрача гэтага такую даведку абавязкова патрабуюць у домакіраўніцтве. Пры клініках пастаянна дзейнічаюць тры моргі — на тэрыторыі 9, 10, і 1–й бальніцы. Туды звозяць "законна" памёршых з усяго горада.

Працуюць у моргах круглыя суткі. Па начах і выхадных — дзяжурныя санітары. Трупаў, як правіла, шмат. Толькі праз морг бальніцы хуткай дапамогі ў 1991 годзе іх прайшло 1900, у 1992-м — 2140, а ў 1993 — больш як 3100. Адбіваецца рост насельніцтва, а яшчэ больш — разгул злачыннасці і павелічэнне колькасці самагубстваў. А вось плошчаў для захавання пакойнікаў не хапае. Халадзільная камера той жа бальніцы хуткай дапамогі ўмяшчае толькі шэсць такелажак па два трупы на кожнай. У халадзільнік памяшчаюць тых, каго пахаваюць няхутка. Халадзільнік — гэта не знаёмы ўсім маразільнік. Туды, у халадзільнік морга, цёпла апрануўшыся запраста можна зайсці і прабыць доўга. Ён амаль заўсёды запоўнены. Па-першае, родных загінуўшага не заўсёды знаходзяць, па-другое, здараецца, і знойдзеныя родныя адмаўляюцца забіраць нябожчыка. Санітар морга бальніцы хуткай дапамогі Сяргей (прозвішча так і не назваў) распавёў, напрыклад, мне пра выпадак, калі жонка адмовілася катэгарычна хаваць мужа, маўляў, ён некалі дрэнна абыходзіўся з ёй. "Пашукайце ў кішэнях яго курткі ключы і вярніце, а з целам і адзеннем што хочаце рабіце",— заявіла яна.

Наогул, работа ў санітара фізічна цяжкая, непрыемная, рукі ў анатамічных пальчатках [illegible]

[illegible] дзені гэта ў месяц складала прыкладна 130—140 тысяч рублёў, зараз — каля 60 тысяч. Вядома, ёсць і дадатковыя крыніцы даходаў. Скажам, апранаць мёртвага перад выдачай цела родным, ды і наогул сачыць, каб пасля морга цела выглядала прыстойна, санітару прызначана па службе. Але адна справа — інструкцыя, іншая — чалавечае пачуццё абавязку перад тым, хто рыхтуе блізкага да канчатковага "адыходу" з зямлі. Гадоў сем таму родныя плацілі санітару за паслугі па 25 рублёў за пакойніка, зараз цвёрдай традыцыйнай платы няма, ды яно і зразумела — цэны "скачуць". Але часцей за ўсё даюць за пакойніка па 2 тысячы, некаторыя і больш. У кожным са сталічных моргаў выдаюць родным прыкладна па 20—25 трупаў у дзень. Атрымліваецца месячная зарплата двух санітараў, працуючых на паўтары—дзве стаўкі. Гэтыя грошы дзеляцца на невялікую дзяжурную брыгаду (2—3 санітары), часткова дастаюцца патолагаанатаму, яшчэ частка можа ісці на спіртное. Працаваць у моргу і не піць складана. Там, праўда, ёсць спірт, але не ў неабмежаваных колькасцях.

Пра санітараў ходзяць чуткі, што яны вельмі нажываюцца на продажы органаў мёртвых цел. Але гэта не так. Не таму, што органы ў выпадку патрэбнасці з цела не вымаюць, а таму, што санітар тут — самае апошняе звяно, [illegible]

Паступова ў санітара прытупляецца ўспрыняцце непрыемных бакоў сваёй працы. Але ўсё роўна атмасфера морга нават для бывалага чалавека ўплывае на свядомасць не лепшым чынам, патрабуе расслабіцца. Расслабляюцца амаль усе з дапамогай алкаголю, але сустракаюцца і выключэнні. Напрыклад, вышэйназваны Сяргей з морга бальніцы хуткай дапамогі менавіта з-за спецыфікі сваёй работы і цвёрдага жадання не спіцца пачаў пераключацца з дапамогай фізічных трэніровак і дасягнуў таго, што мае сіні пояс па каратэ.

Самі санітары, калі ў іх пацікавіцца, чым падабаецца работа, адказваюць наступнае: маем справу з чалавечым матэрыялам па сваёй спецыфіцы паслухмяным. У такой рабоце, па сутнасці, сам сабе гаспадар, скаргі выключаюцца. І потым — адносіны з начальствам, зноў такі з-за спецыфікі справы, дастаткова роўныя і даверлівыя: іх працу шануюць, імі даражаць.

А вось з чаго не робяць тайны — бюро судова-медыцынскай экспертызы мае дамоўленасць з медінстытутам аб пастаўцы апошняму трупаў для навуковых даследаванняў. У "анатамічку" інстытута паступаюць целы некаторых бомжаў, у якіх так і не знайшліся блізкія. Аб такой перадачы складаецца акт. У сценах навучальнай установы трупы расчляняюць на экспанаты для анатамічнага музея, або выкарыстоўваюць цалкам у якасці навучальнага дапаможніка. Крыху падумаўшы, няцяжка зрабіць вывад, што праз морг, у прынцыпе, можна ідэальна схаваць цела, прадставіўшы нябожчыка прадстаўніку медінстытута як бомжа, а ўжо ў анатамічцы, раздзеленае на часткі, цела ніколі не знойдуць.

Безумоўна, работа санітара ўплывае на яго светапогляд. Сярод іх шмат веруючых, хаця, [illegible]

Барыс САФРОНЕНКА.

КІНААФІША

29 верасня

«МАСКВА»: "Амерыканскі дзядуля" — 13.30, 15.00, 16.30. "Салон Кіці"*** — 21.40. "Спіс Шындлера" (2 с.)** — 18.20. Муз.-пацяшальная прагр. — 22.00.

«КАСТРЫЧНІК»: "Амерыканскі дзядуля" — 14.40, 16.10. "Спіс Шындлера" (2 с.)** — 17.40. "Салон Кіці"*** — 21.00. Муз.-пацяшальная прагр. "Макс-шоу" — 21.30.

«АЎРОРА»: "Лета ў ракавіне" (2-я с., д) — 14.00. "Скарбы Амазонкі"** — 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.50. "Франкенштэйн-2000" ("Уваскрэсенне з мёртвых")*** — 16.00, 17.40, 19.20, 21.00.

«БЯРЭСЦЕ»: "Тэмпераментныя дактары" — 12.00, 16.00. "Няма куды больш бегчы" — 14.00, 17.40. "Рускі бізнес" — 11.30, 15.00, 19.00. "Віват Кастра!" — 13.00, 17.00. Інф.-пацяшальная прагр. — 20.30.

«ВІЛЬНЮС»: "Камандо"** — 14.00, 17.20, 20.30. "Небяспечнае захапленне"** — 18.50, 22.00 (н). "Неўстаноўленая асоба" — 15.40.

«ДРУЖБА»: "Дафніс і Хлоя"*** — 18.00. "Моцны арэшак-2"** — 15.50, 21.30. "Школа сцюардэс" — 14.10, 19.50.

«ПАРТЫЗАН»: "Жаночая таямніца"*** — 18.15, 21.45. "Самаволка" — 15.00, 20.00. "Бетховен-2" — 13.30 (л), 16.45.

«ПЕРАМОГА»: "Тэмпераментныя дактары" — 11.00, 14.40, 18.20. "Гардэмарыны-3" — 12.30, 16.20, 20.00.

«САЛЮТ»: "Нулявы допуск" — 12.00, 13.50, 15.30, 18.40, 21.50. "Шчаслівых Каляд у Парыжы!"*** — 17.10, 20.30.

«СУЧАСНІК»: "Небяспечны бізнес" — 14.10. "Эмануэль-5"**** — 16.00, 17.40, 19.20, 21.00.

«БЕЛАРУСЬ»: "Небяспечны бізнес" — 10.30, 13.30, 16.40, 19.50. "Выкраданне па-амерыканску" — 10.40, 15.40, 20.30. "Быць закаханым" — 12.10, 21.30. "Маладая лэдзі Чатэрлей"*** — 15.10, 18.20. "Кашмар на вуліцы Вязаў-2"*** — 12.20, 17.20. "Кашмар на вуліцы Вязаў-3"*** — 14.00, 18.50. Інф.-пацяшальная прагр. — 20.00.

«КІЕЎ»: "Брудная бялізна" — 15.20. "Шалёныя ночы Клеапатры"**** — 17.00, 19.00, 20.40.

«КАМСАМОЛЕЦ»: "Дзікае каханне"** — 14.00, 20.30. "Дафніс і Хлоя"*** — 12.00, 16.00, 19.00, 20.40. "Бетховен" — 15.00, 17.00. Зала індыйскага фільма: "Сцяна" (2 с.) — 18.00.

«МІР»: "Дафніс і Хлоя"*** — 13.00, 17.00. "Ноч выючага звера"** — 15.00, 19.00, 20.50. "Галізна на продаж"*** — 12.00, 16.10, 20.10. "Дзікае каханне"** — 14.00, 18.00. Відэазала: "Вечная маладосць" — 14.30, 16.30, 18.30.

«ПІЯНЕР»: "Асцярожна, малпачкі" і інш.мультфільмы (д) — 10.00. "Казка пра адважнага кавалера" (д) — 13.20. "Дзівакі ў Беверлі-Хілз" — 11.30, 15.00, 18.30, 20.20. "Твая воля, Божа!" — 16.50.

«РАКЕТА»: "Небяспечны бізнес" — 16.10, 19.40, 21.20. "Тыдзень старшакласнікаў"** — 18.00. Відэапаказ — 17.00, 19.30.

«РАДЗІМА»: "Жыкіны мемуары"*** — 14.10, 19.00. "Небяспечны бізнес" — 12.30, 15.40, 17.20, 20.30. Відэазала: "Казкі народаў свету" — 16.00. "Клешчы" — 18.00. "Крэпасць" — 20.00. Відэабар з 16.00 да 23.00.

«ЗМЕНА»: "Дзівакі ў Беверлі-Хілз" — 17.00, 20.30. "Спадчына, ці Дзяўчынкі, плачу за ўсё!"*** — 15.00, 18.40.

«ЦЭНТРАЛЬНЫ»: "Дафніс і Хлоя"*** — 13.25. "Пацукі, ці Начная мафія"*** — 15.10, 19.35. "Парыжскія свавольніцы"*** — 12.00, 16.45, 18.10, 21.10.

«ЭЛЕКТРОН»: "Фенікс-воін, ці Вайна амазонак"** — 13.20, 16.40, 20.00. "Чарнакніжнік-2"*** — 15.00, 18.20, 21.40. "Чао, інспектар, ці Вампіры" — 14.30, 17.30, 20.30. "Галізна на продаж"*** — 13.00, 16.00, 19.00, 22.00 (н).

«АВАНГАРД»: "Няма дзе схавацца" — 15.00, 17.00.

«ЗНАМЯ»: "Дэтэктыў Кід" — 16.00. "Прыватны курорт"** — 18.00, 20.00.

(д) — дзіцячы сеанс;
** — дзеці да 16 гадоў дапускаюцца ў суправаджэнні бацькоў;
*** — дзеці да 16 гадоў не дапускаюцца;
**** — дарослым з 18 гадоў;
(л) — ільготны сеанс (скідка на 50 працэнтаў ад кошту білета).
(н) — начны сеанс (кошт білета на 30 працэнтаў вышэйшы).

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Успамін пра незабыўнае

Калі ўспамінаеш бесклапотнае дзяцінства, звычайна прыгадваеш школу, першых настаўнікаў. Тое, што калісьці здавалася цяжкім, сёння — прыемны і салодкі ўспамін.

Сумным восеньскім днём я ішла каля сваёй колішняй школы. На душы было неяк няўтульна не толькі таму, што на вуліцы накрапваў дробны дождж, але і таму, што тут мяне ніхто ўжо не чакае. Я скончыла "пісаць" свой вучнёўскі сшытак год назад, на [illegible]

[illegible] ўрокаў. Карацей кажучы, зноў жа пабачыла сябе і сваіх равеснікаў у асобе новых вучняў і здзівілася падабенству. Мо гэта так і павінна быць? Хто яго ведае.

Каторы ўжо раз пафарбаваны ў іншы колер сцены, паклеены шпалеры, падрыхтаваны да навучальнага года ўтульныя кабінеты! Зноў і зноў, вось ужо на працягу дзесяці гадоў настаўнікі прыходзяць да сваіх выхаванцаў, каб злавацца і ставіць нездавальняючыя адзнакі, а потым разам з імі рада[illegible] рамна і за сваё (у вучнёўскі час) непаслухмянства і неразуменне. Вельмі хочацца апусціць галаву і папрасіць прабачэння...

1 верасня 1994 г. сярэдняй школе № 167 г.Мінска споўнілася дзесяць год. Былыя выпускнікі жадаюць усім настаўнікам і дырэктару здароўя, шчасця, доўгіх гадоў жыцця, шмат таленавітых вучняў. Асабліва хацелася б павіншаваць з юбілеем настаўнікаў-старажылаў Марыю Міхайлаўну Кляшчонак, Віталія [illegible]

Наталля ЛУЙГАС, а таксама Кацярына САЛАСІНА, Дзмітрый ЛЕЎЧАНКА, Дзмітрый КАБАЧНІКАЎ і іншыя выпускнікі СШ № 167 г.Мінска.

Дзяжурны рэдактар Вера ШЧЭЦІНА
Стыльрэдактар Валянціна СКАРЫНКІНА.

Заснавальнікі: ЦК СМБ, калектыў рэдакцыі газеты "Чырвоная змена". Выдавец: газетна-выдавецкае закрытае акцыянернае таварыства "Маладзік", 220013 г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а. Газета ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Набрана і зверстана ў наборна-выдавецкім бюро "ЧЗ". Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220013, г.Мінск, пр. Ф. Скарыны, 79. Выходзіць у аўторак, чацвер і суботу.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў несуць адказнасць за падбор і дакладнасць прыведзеных фактаў. Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы ў парадку абмеркавання, не падзяляючы пункту гледжання аўтара.

Па графіку — 19.20, падпісана — 19.20.

М. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Індэкс 63129. Тыраж 45 000. Зак. 104.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220013 г.МІНСК, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.
ТЭЛЕФОНЫ: прыёмная — 68-26-27; намеснікі галоўнага рэдактара — 32-12-82, 68-29-45; сакратарыят — 68-29-28; [illegible]
РЭКЛАМНАЯ СЛУЖБА — тэл.68-27-21, 68-29-45. Факс: 32-21-03.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: Руслан БАЛІЗЕВІЧ (адказны сакратар), Валянцін БАРЫСЕВІЧ, Валерый ВАРАНЕЦКІ, Валерый ІВАНОЎ, Міхаіл ЛАРКОВІЧ, Віктар ЛЮКОВІЧ, Алесь МАСАРЭНКА, Станіслаў НЯЧЫПОРЭНКА, Аляксандр САЛАМАХА (намеснік галоўнага рэдактара), Павел СІМАНАЎ (намеснік галоўнага рэдактара), Алег СЛУКА, Наталля СТРАЛКОВА, Кузьма ШАПЛЫКА, Вольга ШАЎКО, Майя ШЭНДРЫК.

Галоўны рэдактар Уладзімір БЕЛЬСКІ